

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
DIŞ TİCARET EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**İHRACATIN GELİŞTİRİLMESİNDE TÜRK
EXİMBANK'IN ROLÜ VE AVRUPA BİRLİĞİ KATILIM
SÜRECİNDE TÜRK EXİMBANK'IN YENİDEN
YAPILANDIRILMASI İLE BANKA PERSONELİNİN
EĞİTİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Murat ÜRKMEZ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ali YAYLI**

Ankara - 2006

Murat Ürkmez'in İhracatın Geliştirilmesinde Türk Eximbank'ın Rolü ve Avrupa Birliği Katılım Sürecinde Türk Eximbank'ın Yeniden Yapılandırılması ile Banka Personelinin Eğitimi başlıklı tezi 28.08.2006 tarihinde, jürimiz tarafından Dış Ticaret Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç Dr. Ali YAYLI

Üye : Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Üye : Prof. Dr. Nevzat AYPEK

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı ihracatın geliştirilmesinde Türk Eximbank'ın rolünü belirlemek ve AB'ye katılım sürecinde Türk Eximbank bünyesinde yaşanabilecek değişimlere ve bu değişimlerin gerçekleştirilmesi için yapılması gerekenlere ilişkin öneriler geliştirmektir. Ayrıca değişimden ilk elden etkilenecek personelin eğitime ilişkin görüş oluşturmaktır.

Çalışmanın her aşamasında bana yol gösteren tez danışmanım, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ali YAYLI'ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Türk Eximbank'ta gerçekleştirdiğim incelemelerimde bana destek sağlayan Türk Eximbank yönetici ve çalışanlarına da teşekkür ederim.

Murat ÜRKMEZ

ÖZET

İHRACATIN GELİŞTİRİLMESİNDE TÜRK EXİMBANK'IN ROLÜ VE AVRUPA BİRLİĞİ KATILIM SÜRECİNDE TÜRK EXİMBANK'IN YENİDEN YAPILANDIRILMASI İLE BANKA PERSONELİNİN EĞİTİMİ

Ürkmez, Murat

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dış Ticaret Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali YAYLI

Ağustos-2006

İhracat; ülkeye döviz girişinin sağlanması yolu ile ödemeler dengesinin iyileştirilmesi, ihracata yönelik sanayileşme ve bu sürecin getirdiği gelir, istihdam artışı gibi olumlu etkileri nedeni ile ülke ekonomileri için önem arz etmektedir. Bu nedenle kamu otoriteleri, ihracatı geliştirme ve destekleme amacı ile çeşitli politikalar izlemekte ve kurumlar oluşturmaktadır.

Türkiye’de söz konusu amaç doğrultusunda 1987 yılında Türk Eximbank kurulmuştur ve o tarihten bu yana misyonu doğrultusunda, sağladığı nakdi ve gayri nakdi desteklerle ülke ihracatının finansmanında görev almaktadır. Son yılların en çarpıcı gelişmesi olan küreselleşme olgusu, ihracatın önemini de her geçen gün artırmaktadır.

Dünya ekonomisi ile entegrasyonun araçlarından biri olan ihracatta, Türk Eximbank’ın rolünün incelenerek, bu doğrultuda yeni açılımlar sunmak önem arz etmektedir. Ayrıca AB’ne katılım sürecinden geçen Türkiye’nin dış ticaretinde büyük bir paya sahip olan AB ülkelerine gerçekleştirilen ihracatın finansmanında Türk Eximbank’ın yerinin belirlenmesi; Türkiye’nin, gelişmesi beklenen karşılıklı ticaret ilişkisinden ihracat avantajı ile çıkabilmesi konusunda yararlı olacaktır.

Ayrıca tüm yasa, politika, kurum ve kuruluşları ile AB’ne uyum sürecine giren Türkiye’de, Türk Eximbank’ın karşılaşılabileceği değişimler konusunda açılım sağlamak da önemli olmaktadır. Anahtar Kelimeler: Türk Eximbank, AB’ne uyum süreci, AB’de resmi destekli ihracat kredileri alanındaki yasal mevzuat, ihracat finansmanı, ihracat kredi sigortası.

ABSTRACT

THE ROLE OF TURK EXIMBANK IN THE PROCESS OF IMPROVEMENT OF TURKISH EXPORTS AND THE REORGANIZATION OF TURK EXIMBANK AND THE TRAINEE OF ITS STAFF IN THE PROCESS OF ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION.

Ürkmez, Murat

Master, Institute of Educational Sciences Foreign Trade Department

Advisor: Assistant Professor Ali YAYLI

August-2006

Exports become very important for countries' economies because of its positive effects such as improving current account balance by foreign currency gains, increasing income and employment by export-led industrialization. Therefore, in order to improve and support export, public authorities follow various policies and constitute institutions.

For the above mentioned aim, Turk Eximbank was established in 1987. Since then, Turk Eximbank services for the finance of export by its credit, insurance and guarantee programs.

Globalisation increases the importance of export and it becomes important to create a new view concerning Turk Eximbank's role in the finance of export, as export is one of the main tools for the integration to global economy. As European Union (EU) countries have a real big share in Turkey's foreign trade, defining the role of Turk Eximbank in financing exports to the EU countries will be useful to gain export advantage. Also, it is important to define the obligations and responsibilities of Turk Eximbank in the process of accession to the EU. Key words: Turk Eximbank, EU harmonization process, EU legislation of officially supported export credits, finance of export, export credit insurance.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo no.		Sayfa no.
Tablo 1:	Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredilerinin 2005 Yılındaki Sektörel Dağılımı	8
Tablo 2:	Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredilerinin 2005 Yılında Ülke Gruplarına Göre Dağılımı	9
Tablo 3:	Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredilerinin Yıllara Göre Dağılımı (Milyon ABD Doları)	9
Tablo 4:	1989-2005 Döneminde Türk Eximbank Ülke Kredi/Garanti Programları Kapsamında Kullandırılan Kredi Tutarları (Milyon ABD Doları)	19
Tablo 5:	Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarları (Milyon ABD Doları)	23
Tablo 6:	Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarları (Milyon ABD Doları)	25
Tablo 7:	COFACE'nın 2004 ve 2005 yılı Gelirleri (Milyon EURO)	35
Tablo 8:	Ducroire-Delcredere'nin 2000-2004 Döneminde Sigortaladığı İhracat Tutarları (Milyon EURO)	38
Tablo 9:	Pazarlanabilir Risk Ülkeleri	59

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
Berne Union	: International Union of Credit and Investment Insurers- İhracat Kredi Sigorta Kuruluşları Birliği
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DTSS	: Dış Ticaret Sermaye Şirketleri
EBRD	: The European Bank for Reconstruction and Development- Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
GATT	: The General Agreement on Tariffs and Trade-Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
IMF	: International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu
İGEME	: İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
NUTs	: Nomenclature of Units for Territorial Statistics
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development- İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
OECD İKG	: OECD İhracat Kredileri ve Kredi Garantileri Grubu
SDR	: Special Drawing Rights
SDTŞ	: Sektörel Dış Ticaret Şirketleri
SÖİK-DVZ	: Sevk Öncesi Döviz İhracat Kredisi
SÖİK-KÖY	: Sevk Öncesi Kalkınmada Öncelikli Yörelere Türk Lirası İhracat Kredisi
SÖİK-TL	: Sevk Öncesi Türk Lirası İhracat Kredisi

GİRİŞ

İhracat; ülkeye döviz girişinin sağlanması yolu ile ödemeler dengesinin iyileştirilmesi, ihracata yönelik sanayileşme ve bu sürecin getirdiği gelir, istihdam artışı gibi olumlu etkileri nedeni ile ülke ekonomileri için önem arz etmektedir. Bu nedenle kamu otoriteleri, ihracatı geliştirme ve destekleme amacı ile çeşitli politikalar izlemekte ve kurumlar oluşturmaktadır.

Türkiye’de söz konusu amaç doğrultusunda 1987 yılında Türk Eximbank kurulmuştur ve o tarihten bu yana misyonu doğrultusunda, sağladığı nakdi ve gayri nakdi desteklerle ülke ihracatının finansmanında görev almaktadır.

Tamamı kamuya ait bir banka olan Türk Eximbank’ın misyonu ihracatın desteklenmesi ve geliştirilmesidir. Türk Eximbank bu amaçla ülke ihracatçılarına nakdi ve gayri nakdi destek sağlamaktadır. Türk Eximbank’ın misyonu doğrultusunda uyguladığı programlardan beklenen sonuç ihracatın finansmanına katkıda bulunmaktır. Bu çerçevede Türk Eximbank’ın Türkiye ihracatının finansmanındaki rolü ve önemi incelenecektir. Ayrıca Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne (AB) katılım sürecinde Türk Eximbank bünyesinde yaşanabilecek değişimlere ilişkin görüşler oluşturulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Türk Eximbank’ın kuruluşu, amaçları ve kredi programları yer alırken, ikinci bölümde AB’deki İhracat Kredi Kuruluşları (İHK) uygulamaları incelenmiş, üçüncü bölümde ise Türk Eximbank’ın AB’ye uyum süreci anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İHRACATIN FİNANSMANI VE TÜRK EXİMBANK

En genel tanımı ile ihracatın finansmanı; ihracatçının ve/veya ihracatçının sevkiyat yapacağı alıcının, sevk öncesi ve/veya sevk sonrası dönemde kredi ve/veya sigorta yöntemleri ile desteklenmesidir. Bu çerçevede ihracat finansmanı bankacılık ve sigorta mekanizmalarının bir karışımıdır. OECD tanımına göre de, ihracatın finansmanı geniş anlamıyla, kredi, sigorta ve garanti yöntemleri ile ihracatçıya ödeme kolaylığı sağlanabilmesi ve böylelikle ihracatçının vadeli satışlarının desteklenmesidir. (<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/strateji/indxstr.htm>)

İhracat sırasında, dış alımcı mallar eline geçmeden ödeme yapmak istemez ve ödeme süresini maksimize eden alternatifleri tercih eder. İhracatçı ise ödemenin en kısa sürede yapılmasını talep eder. İşte dış alımcının vadeli ithalatı tercih etmesi durumunda, ihracatçı kaynakları yetersiz ise finansmana ihtiyaç duyar. İhracatın finansmanına yönelik teknikler, ihracatçının ihracat öncesi ve sonrasında ihracat işlemi ile ilgili olarak, uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek şekilde mali kaynaklara kavuşmasını sağlamak amacı ile geliştirilmiştir (Kaplan, 2000, s.6).

Genel olarak ihracat finansman kuruluşları, özel olarak da ihracat-ithalat bankaları (Eximbanklar), fonksiyonları ve misyonları itibariyle ticari bankalardan önemli ölçüde farklı kurumlardır. Ticari bankalar ihracatı finanse eden kuruluşlar olmakla beraber, bunların asli görevlerinin iç ticareti finanse etmek olduğu ve ihracatın finansmanı da başlı başına karmaşık ve uzmanlaşmış bir mekanizmayı gerektirdiği için, bu işi üstlenecek uzmanlaşmış ihracat bankaları veya eximbanklar kurulmuştur. Nitekim, ülkemizde de ihracatın devlet tarafından desteklenmesi görevi 1987 yılında kurulan Türk Eximbank tarafından yürütülmektedir.

1.1 Dünyada Eximbankların Ortaya Çıkışı

Uluslararası ticarete devlet müdahalesi, genellikle himayecilik şeklinde somutlaşmış ve XX. yüzyılın başına kadar söz konusu himayecilik, imtiyaz almak ve imtiyaz vermek olarak şekillenmiştir. Bu yöntemle ülkeler kendilerine belirli konularda ve belirli bölgelerde büyük avantajlar temin etmiştir. Dış ticarete rekabet üstünlüğü ve ticari güvence başlangıçta elde edilen imtiyazlar yoluyla sağlanmaya çalışılmıştır.

Fakat uluslararası ticaret, ticaretin liberalleşmesi ile birlikte ön plana çıkmaya başlayınca, sadece belirli malların arzında sağlanan üstünlük yetmemeye başlamış, konunun talep yönü de gündeme gelmiş, talep edenlerin beklentilerine de cevap verebilecek yöntemlerin geliştirilmesi için uğraşılmıştır. Alıcıya tanınan cazip ödeme koşulları, uluslararası ticarete üstünlük sağlamanın en geçerli yolu haline gelmeye başlamıştır.

Bu olgu, beraberinde vadeli satışların finansmanının ve sağlanan finansmanın teminat altına alınması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Bu yüzden, ihracata sağlanan devlet himayesi, ihracat bedellerinin ticari veya politik nedenlerden ötürü tahsil edilememesi riskine karşı ihracat kredi sigortası ve/veya garantisi sağlayan kurumların oluşturulmasında somutlaşmaya başlamıştır. Bu süreç uluslararası ticarete ciddi tıkanmalara yol açan I. Dünya Savaşı ve 1929 ekonomik buhranı ile birlikte daha da hızlanmıştır (Türk Eximbank Yayınları, 1997, s.15).

Yaşanan gelişmeler sonucu I. Dünya Savaşı yılları ve sonrasında Almanya'da 1917'de Euler Hermes, 1919'da İngiltere'de Export Credits Guarantee Department (ECGD), Belçika'da 1921'de Office National du Ducroire (OND) kurulmuştur.

II. Dünya Savaşından sonra, savaşın yarattığı yıkıntının giderilmesi ile ilgili faaliyetler yanında, az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorunlarına ilgi de önemli ölçüde artmıştır. Yeniden yapılanma ve kalkınma süreci açısından ihracat olgusunun taşıdığı önem, kendisini devlet destekli ihracat finansman kurumlarının giderek yaygınlaşmasında göstermiştir.

Bir başka deyişle, 1950’li ve 1960’lı yıllarda ihracat finansman, sigorta ve garanti kuruluşlarının geliştirmekte olan ülkelerde de kurulmasına ilişkin girişimler hız kazanmıştır.

1.2 Türk Eximbank’ın Kuruluşu ve Amacı

Türkiye’de ihracatın kredi, garanti ve sigorta programları ile geliştirilmesine yönelik olarak konunun düşünsel boyutu 1930’lu yıllara kadar uzanmaktadır. Ancak bu arayışlar, takip edilen ekonomik politikalar nedeni ile kamuoyunda çok fazla ön plana çıkmamıştır. 1955’lerden 1980’lere kadar uygulanan ithal ikameci politikalar içinde de ihracatın geliştirilmesi ile ilgili kurumsal çalışmalar çok fazla ilgi görmemiştir. Ancak, 1980’lere gelindiğinde ihracata dayalı büyüme modeli benimsenmiş ve ihracat çok çeşitli yöntemlerle desteklenmiştir.

Türkiye 5 Şubat 1986’da The General Agreement on Tariffs and Trade-Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)’ını imzalamasıyla birlikte ihracatı doğrudan etkileyen ve uluslararası rekabeti bozucu etkileri olan teşvik araçlarını uygulamadan kaldırmaya başlamış ve GATT kurallarına uygun düşecek teşvik araçlarının geliştirilmesi yönünde çalışmalar başlatılmıştır (Kaplan, 2000, s.19).

31.03.1987 tarihli 3332 sayılı Kanun’un 2. maddesi ile Bakanlar Kurulu’na, Devlet Yatırım Bankası’nı, mal ve hizmetlerin ithalat ve ihracatı ile yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinin, dış yatırımların ve yurt içi yatırım malı imalat ve satışının kredilendirilmesi, finansmanı, desteklenmesi, sigorta ve garanti edilmesi konularında özel hukuk hükümlerine tabi bir anonim şirket şeklinde faaliyet göstermek üzere yeniden düzenleme yetkisi vermiştir. Bu yetkiye istinaden 21.08.1987 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank) kurulmuştur.

Türk Eximbank’ın temel amacı; ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurt dışında yapılacak yatırımlar ile

ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 1997, s.19).

Türk Eximbank'ın kaynakları, Hazine Müsteşarlığı tarafından sağlanan kaynakların yanı sıra ticari bankalar ile uluslararası piyasalardan temin edilen fonlardan oluşmaktadır. Bankanın döviz kaynakları arasında uluslararası bankalardan sağlanan sendikasyon kredileri ile yine uluslararası piyasalarda gerçekleştirilen tahvil ihraçları önemli bir yer tutmaktadır. Türk Eximbank'ın kaynakları;

- Sermaye girişlerinden,
- Yurt içi bankalardan,
- Euro-sendikasyon kredilerinden,
- Tahvil ve Banka Bonosu ihraçlarından ve
- Uluslararası finans kurumlarından sağlanmaktadır.

Türk Eximbank'ın Mayıs 2001'de 750 milyon YTL'ye yükseltilmiş olan sermayesinin tamamı 2006'da ödenmiştir.

Bankanın uygun koşullarda borçlanabilmesi, bilançosunun, mali yapısının borçlanabilme yeteneğini yansıtmaya bağlıdır. Her yıl Standard & Poor's ve Moody's Türk Eximbank'ı derecelendirmektedir. Söz konusu kuruluşların banka hakkındaki değerlendirmeleri, bankanın uluslararası piyasalardan borçlanmasında temel etken olmakta ve fon bulma maliyetini yakından etkilemektedir. Bu çerçevede Türk Eximbank hem mali yapısını güçlü tutabilmek hem de uluslararası kurallarla uyumlu destek programları uygulayabilmek amacıyla, kullandığı kredilerin faiz oranlarını genellikle fon maliyetini yansıtacak düzeyde belirlemektedir. Piyasa faiz oranlarında meydana gelen değişikliklere göre de, kredi faiz oranları sürekli olarak banka tarafından gözden geçirilmekte ve gerekli düzenlemeler yapılmaktadır.

Türk Eximbank, ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları, yurt dışında faaliyet gösteren girişimcileri ve döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde bulunan firmaları kısa, orta-uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi kredi programları ile desteklemektedir. Ayrıca, vadeli satış işlemlerini teşvik etmek ve bu yolla ihracat hacmini arttırmak, yeni ve hedef pazarlara girilmesini kolaylaştırmak amacıyla vadeli

ihracat alacaklarını iskonto etmektedir. İhracat kredi sigortası işlemleri ile ihracatçıların, ihracat bedeli alacakları ticari ve politik risklere karşı belli limitler dahilinde teminat altına alınmakta ve ayrıca poliçelerin teminat olarak gösterilmesi ile finans kuruluşlarından kredi temini kolaylaştırılmaktadır.

1.3 Türk Eximbank Öncesi ve Sonrası İhracat

1980 yılına kadar ihracata ağırlık veren politikalar izlenmemiş, Türkiye dünyaya kapalı bir ekonomik yapı içinde kalmıştır. 1970’li yılların sonlarına doğru ülke ekonomisi özellikle ithalatın finansmanı için yeterli dış kaynağın sağlanamaması nedeniyle bunalıma girmiştir. Avrupa Topluluğu ile entegrasyonu gerektiren gümrük indirimleri ertelenmiş, döviz darboğazı nedeniyle ara ve yatırım malları ithalatı yapılamamış, üretim düşmüş, işsizlik artmış ve ülkede kıtlıklar ortaya çıkmıştır.

24 Ocak 1980 tarihinde alınan istikrar kararları ile liberal bir iktisat politikası izlenmeye başlanmış, bu doğrultuda uygulanmakta olan ithal ikameci politika terk edilerek, dışa açık bir kalkınma modeli benimsenmiştir. Bu programın önceliği, dış borçların düzenli aksatmadan ödenmesi ve dış kaynak ihtiyacını azaltmak üzere kaynak dengesi açığının küçültülmesi, bunun da ithalatı azaltarak değil, ihracatı arttırarak gerçekleştirilmesidir (Kazgan, 1985, s.408).

1.4 Türk Eximbank’ın İhracat Destek Programları

Türk Eximbank, ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları, yurt dışında faaliyet gösteren girişimcileri ve döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde bulunan firmaları kısa, orta-uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi kredi programları ile desteklemektedir. Ayrıca, vadeli satış işlemlerini teşvik etmek ve bu yolla ihracat hacmini arttırmak, yeni ve hedef pazarlara girilmesini kolaylaştırmak amacıyla vadeli ihracat alacaklarını iskonto etmektedir.

İhracat kredi sigortası işlemleri ile ihracatçıların, ihracat bedeli alacakları ticari ve politik risklere karşı belli limitler dahilinde teminat altına alınmakta ve

ayrıca poliçelerin teminat olarak gösterilmesi ile finans kuruluşlarından kredi temini kolaylaştırılmaktadır.

1.4.1 Krediler

1.4.1.1 Kısa vadeli ihracat kredileri ve gelişimi

Türk Eximbank ihracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı firmalara, özellikle ihracata hazırlık döneminde finansman gereksinimlerinin karşılanması amacıyla, kısa vadeli ihracat kredileri tahsis etmektedir. Bu krediler TL ve döviz cinsinden, bankalar aracılığıyla veya doğrudan Türk Eximbank tarafından firmalara kullandırılmaktadır.

2005 yılında Türk Eximbank'ın kullandığı kısa vadeli TL ve döviz kredilerinin tutarı 4.744 milyon YTL (3,5 milyar ABD Doları)'na ulaşmıştır. Kullandırılan kısa vadeli kredi tutarı 2004 yılına göre ABD Doları bazında % 6 oranında artmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.19).

Kısa vadeli kredilerin % 65'i TL kredilerden, % 35'i döviz kredilerinden oluşmuştur. Kısa vadeli krediler, yaygın ve etkin bir ihracat mekanizması olarak büyük ölçüde Türk ticari bankacılık sistemi aracılığıyla kullandırılmaktadır. Aracı bankalar kanalıyla kullandırılan kısa vadeli kredilerin toplam içindeki payı % 60'tır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.19).

2005 yılında kısa vadeli kredi programlarından yararlanan firma sayısı 2.478 olarak gerçekleşmiştir. Bütün kredi uygulamalarında Kalkınmada Öncelikli Yörelerde bulunan firmalar ile küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) öncelik tanınmıştır. KOBİ'lere sağlanan ek kaynak ve kredi taleplerine verilen öncelik sonucunda, KOBİ'lere kullandırılan kredi tutarı; 1.573 milyon YTL (1,2 milyar ABD Doları) olarak gerçekleşmiş olup kısa vadeli ihracat kredilerinin % 33 oranındaki bölümünün KOBİ'lere kullandırılması sağlanmıştır. Türk Eximbank'ın kısa vadeli programlarından yararlanan firmaların % 69'unu KOBİ'ler oluşturmaktadır. Diğer taraftan, KOBİ'lerin bir araya gelerek oluşturdukları ihtisaslaşmış dış ticaret şirketleri

olan Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDTŞ) modelini teşvik etmeye yönelik kredi uygulamalarına devam edilmiştir.

Kısa vadeli kredilerin sektörel dağılımında % 37 oranında pay ile tekstil, hazır giyim, deri sektörü başta gelmektedir. Kredilerin ülke gruplarına göre dağılımında da % 60 oranı ile Avrupa Birliği ülkeleri ilk sırada yer almaktadır.

İhracatçı firmalara, Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası kapsamında teminat altına alınmış sevkiyatları için kredi talep etmeleri durumunda, cari faiz oranları üzerinden indirim uygulaması da sürdürülmüştür (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.19).

Kısa vadeli kredilerin sektörlere, ülke gruplarına ve yıllar itibariyle kredi tutarlarına göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1

Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredilerinin 2005 Yılındaki Sektörel Dağılımı

Sektörler	Payı (%)
Tekstil/ Hazır Giyim/Deri	37
Makine/Elektrikli Cihazlar	16
Demir-Çelik	10
Gıda/ Tarım/ Hayvancılık	7
Madeni Eşya	7
Motorlu Araçlar	7
Diğer	16

Kaynak: Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005:19

Tablo 2

**Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredilerinin 2005 Yılında
Ülke Gruplarına Göre Dağılımı**

Ülke Grubu	Payı (%)
Avrupa Birliği	60
Kuzey Amerika / Japonya	20
Orta Doğu / Kuzey Afrika	10
Diğer Avrupa Ülkeleri	6
Diğer	4

Kaynak: Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005:20

Tablo 3

Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredilerinin Yıllara Göre Dağılımı

(Milyon ABD Doları)

Yıllar	Kredi Tutarı	Yıllar	Kredi Tutarı
1990	1.223	1998	3.258
1991	1.339	1999	3.333
1992	1.595	2000	3.377
1993	2.196	2001	2.714
1994	1.867	2002	2.158
1995	2.827	2003	3.191
1996	2.965	2004	3.324
1997	2.891	2005	3.529

Kaynak: www.eximbank.gov.tr

1.4.1.2 Ticari bankalar aracılığı ile kullandırılan kısa vadeli krediler

1989 yılından itibaren uygulanmaya başlayan bu program, ticari bankalar aracılığıyla kullandırılmaktadır. Toplam Kısa Vadeli İhracat Kredileri içerisindeki payı % 65-67 olan bu program, Sevk Öncesi Türk Lirası İhracat Kredisi (SÖİK-TL) ve Sevk Öncesi Döviz İhracat Kredisi (SÖİK-DVZ)'nden oluşmaktadır. Sevk Öncesi İhracat Kredileri, bütün sektörleri kapsayan ve ihracatçıların imalat aşamasından başlanarak desteklenmesi amacıyla kullandırılan kısa vadeli kredilerdir. Söz konusu kredilerde, firma ve ihracat riski aracı banka tarafından üstlenilmektedir. Bu nedenle, kredinin geri ödenmesinde sorun yaşanmamaktadır. Bu sistemin en önemli fonksiyonu ise, çok sayıda firmaya yönelik kredi işleminin yürütülebilmesine imkan sağlamasıdır.

Sevk Öncesi İhracat Kredileri, ihracatın sevkiyatından önce finansmanını temin etmek amacıyla ticari bankalar aracılığıyla kullandırılan bir kredi türüdür. Krediyi kullanan firmaların riski krediye aracılık eden ticari bankalar tarafından üstlenilmekte, Türk Eximbank sadece tanıdığı limitler dahilinde ticari banka risklerini almaktadır.

Sevk Öncesi Türk Lirası İhracat Kredileri kapsamında uygulanan Sevk Öncesi KOBİ İhracat Kredisi, imalat sektöründe faaliyet gösteren ve 1-200 arası işçi istihdam eden imalatçı ve imalatçı-ihracatçı firmalara kullandırılır. Aracı bankalar, kendilerine tahsis edilen Türk Eximbank ihracat kredisi limitlerinin en az % 30'unu KOBİ kapsamındaki firmalara kullandırmak zorundadır (Türk Eximbank Yayınları, 2000, s.7).

Sevk Öncesi Türk Lirası İhracat Kredileri kapsamında 2005 yılında 1.779 milyon YTL (1.326 milyon ABD Doları) tutarında kredi kullandırılmıştır. Kullandırılan kredi tutarı, önceki yıla göre ABD Doları bazında % 14 oranında artış göstermiştir. Aracı bankalara tahsis edilen limitlerin asgari % 30'luk kısmının KOBİ'lere kullandırılması zorunlu olup, bu kapsamda KOBİ'lere 2005 yılında 1.430 milyon YTL (1.065 milyon ABD Doları) tutarında Sevk Öncesi İhracat Kredisi kullandırılmıştır (Türk Eximbank Yayınları, 2005, s.20).

Sevk Öncesi Türk Lirası İhracat Kredisi'nin alt programı olan Sevk Öncesi İhracat Kredisi-Kalkınmada Öncelikli Yörelere (SÖİK-KÖY) Kredisi çerçevesinde, kalkınmada öncelikli yörelere olarak tanımlanan 51 ilde faaliyet gösteren firmaların 500.000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasına kadar olan talepleri indirimli faiz oranları ile karşılanmıştır; bu

kapsamda 2005 yılında 165,3 milyon YTL (123,1 milyon ABD Doları) tutarında kredi kullanılmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.20).

1.4.1.3 Doğrudan kullanılan krediler

1.4.1.3.1 Dış ticaret şirketleri kısa vadeli ihracat kredisi

İhracatçıların Türk Eximbank'tan doğrudan kredi kullanmalarına imkan sağlayan Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredisiyle; Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS) ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ)'nin ihracata hazırlık dönemi finansman ihtiyaçlarını uygun vade ve maliyet ile karşılanması, böylece ihracat performanslarının artışının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu program kapsamında 2005 yılında 988,4 milyon YTL (733,1 milyon ABD Doları) tutarında TL kredisi ve 243 milyon ABD Doları (327,1 milyon YTL) tutarında döviz kredisi olmak üzere toplam 1.315,5 milyon YTL (976,1 milyon ABD Doları) kredi kullanılmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.20).

1.4.1.3.2 İhracata hazırlık kredileri

İhracatçıların Türk Eximbank'tan doğrudan kullanabildikleri diğer bir program İhracata Hazırlık Kredileri'dir. Bu program çerçevesinde ihracata yönelik mal üreten imalatçı ve ihracatçıların uluslararası piyasalarda rekabet güçlerinin artırılması ve ihracat projelerinin ihracata hazırlık aşamasında desteklenmesi sağlanmaktadır. Kredi, Türk Lirası ve döviz cinsinden, DTSS ve SDTŞ dışındaki firmalara aracı banka olmaksızın doğrudan kullanılmaktadır.

İhracatçı ve imalatçı/ihracatçı firmalara döviz kredisi kullanılmasına yönelik olan İhracata Hazırlık Döviz Kredisi programı kapsamında, 2005 yılında 155,2 milyon ABD Doları (208,5 milyon YTL) kredi, İhracata Hazırlık TL Kredisi programı kapsamında ise

285,2 milyon YTL (212,5 milyon ABD Doları) kredi kullanılmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.20).

1.4.1.3.3 KOBİ ihracata hazırlık kredileri

KOBİ İhracata Hazırlık Kredisi programı kapsamında 2005 yılında 7,5 milyon YTL (5,6 milyon ABD Doları) KOBİ İhracata Hazırlık TL Kredisi ve 5,4 milyon ABD Doları (7,2 milyon YTL) KOBİ İhracata Hazırlık Döviz Kredisi olmak üzere, toplam 14,7 milyon YTL (11 milyon ABD Doları) kredi kullanılmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.21).

1.4.1.4 T.C. Merkez Bankası kaynaklı krediler

Sevk sonrası finansman niteliğindeki Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı kapsamında ihracatçıların, vadeli satış olanaklarının arttırılması suretiyle uluslararası piyasadaki rekabet şanslarının genişletilmesi ve ülke riskinden arındırılarak yeni ve hedef pazarlara açılmalarının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Sevk Öncesi Reeskont Kredisi kapsamında sevk öncesi aşamada ihracat taahhüdü karşılığında 360 güne kadar vadeli kredi kullanılması imkanı sağlanmaktadır. Söz konusu programlar kapsamında 13 milyon ABD Doları sevk öncesi ve 17,8 milyon ABD Doları sevk sonrası olmak üzere 2005 yılında toplam 30,8 milyon ABD Doları tutarında kredi kullanılmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.21).

1.4.1.5 Orta vadeli krediler

Şimdiye kadar açıklanan kısa vadeli ihracat kredi programlarının dışında kalan ve bunları tamamlayıcı nitelikte proje bazında finansmanı amaçlayan programlardır.

1.4.1.5.1 Yurtdışı mağazalar yatırım kredisi

Bu kredi programı ile; ihracatta kalıcı pazarlar edinilmesi ve net döviz girdisinin artırılmasını teminen, Türk firmalarının değişik pazarlarda Türk menşeli her türlü tüketim malı niteliğindeki ürünleri doğrudan pazarlaması amacıyla, herhangi bir ülkede değişik ürünlerin sergilendiği çeşitli bölümleri içeren satış mağazaları ile bir ya da birden fazla firmanın bir araya gelerek kuracakları alışveriş merkezleri oluşturulmasına yönelik yatırım harcamaları finanse edilmektedir.

1.4.1.5.2 Özellikli ihracat kredisi

Özellikli İhracat Kredisi programı ile döviz kazandırıcı yurt dışı projelere ihracata hazırlık aşamasında orta vadeli finansman desteği sağlanarak imalatçı/ihracatçı firmaların uluslararası piyasalardaki rekabet güçlerinin artırılması ve yeni ürünlerle yeni pazarlara girilmesinin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Program kapsamında, Türkiye’de yerleşik ihracata yönelik mal üreten firmaların Türk Eximbank’ın mevcut kredi programları çerçevesinde kredilendirilemeyen ancak Türk Eximbank tarafından uygun bulunan projelerine orta vadeli finansman imkanı sağlanmaktadır.

Kredi; Türkiye’de yerleşik, ihracata yönelik otomotiv, elektronik eşya, dayanıklı tüketim malları gibi yüksek katma değer içeren sanayi malı imal/ihraç eden, gemi inşa, komple tesis ve fabrika yapımında faaliyet gösteren firmalar ile yeni pazarlara yeni ürün ihracı gibi özellik arz eden ihracat projelerine destek sağlamak amacıyla, proje bazında belirlenen koşullarla kullanılmaktadır.

1.4.1.5.3 Gemi inşa ve ihracına yönelik teminat mektubu programı

Gemi İnşa ve İhracına Yönelik Teminat Mektubu Programı kapsamında; Türk Eximbank tarafından düzenlenecek teminat mektubu ile gemi inşa ve ihracı işlemlerinin

garanti kapsamına alınarak Türk firmalarının, yerli ve yabancı banka/finans kurumlarından kredi kullanmalarına veya işveren firma tarafından peşin ve düzenli ödemelerin gerçekleştirilmesine imkan sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, nakdi kredi uygulamalarıyla da desteklenmektedir. Program kapsamında 2005 yılında 11,4 milyon ABD Doları kredi kullandırılmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.22).

1.4.1.5.4 Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerine yönelik teminat mektubu programı

Müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmaların mevcut pazarlarda kalıcılığının sağlanmasının yanı sıra, yeni pazarlara açılmalarını teminen yurt dışında üstlenilen projelerin teminat mektubu ile desteklenmesi amaçlanmaktadır. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine Yönelik Teminat Mektubu Programı ile Türk bankaları tarafından kredibilitesi ve üstlendiği/üstleneceği projesi uygun bulunan müteahhitlik firmalarının yurt dışında katılacakları ihalelere ve/veya taahhütlerine yönelik olmak üzere Türk bankalarının Türk Eximbank'a muhatap kontrgarantileri karşılığında, Türk müteahhitlik firmaları lehine yurt dışı işveren ihale makamına ya da işveren makamın bankasına muhatap geçici teminat mektubu, ihalenin müteahhit firma tarafından kazanılması halinde kesin teminat mektubu, işverenin müteahhit firmaya avans şeklinde yapacağı ödemelerin geri ödeme garantisi olarak avans teminat mektubu talepleri karşılanabilmektedir.

1.4.1.6 Döviz kazandırıcı hizmetler kapsamındaki krediler

1.4.1.6.1 Turizm pazarlama kredisi

Mart 1997 yılında uygulamaya konulan Turizm Pazarlama Kredisi programı ile tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin finanse edilmesi suretiyle seyahat acentalarımızın yabancı pazarlarda güçlenerek büyük ölçekli tur operatörleri haline gelmelerinin sağlanması

ile turizm döviz girdilerinin artırılarak ödemeler dengesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 1997, s.14).

Programın kapsamı, Ağustos 1999'da özel havayolu taşımacılığı şirketlerinin de kredilendirilmeye başlanması ile genişletilmiştir.

Program kapsamında 2005 yılı içerisinde 4,4 milyon ABD Doları tutarında kredi kullandırılmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.22).

1.4.1.6.2 Uluslararası nakliyat pazarlama kredisi

Söz konusu kredi kapsamında uluslararası karayolu ve denizyolu nakliyat firmalarının finansman ihtiyaçlarının karşılanarak rekabet güçlerinin artırılması ve bu yolla ülkenin döviz kaynaklarının zenginleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Program kapsamında 2005 yılında 1,9 milyon YTL (1,4 milyon ABD Doları) kredi kullandırılmıştır (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.22).

1.4.1.6.3 Döviz kazandırıcı hizmetler kredisi

Türk firmalarının yurt dışında proje bazında gerçekleştireceği döviz kazandırıcı hizmetler veya müşavirlik hizmetleri (yazılım, projelendirme, danışmanlık vb.) kapsamında gerçekleştirilecek proje niteliğindeki hizmetlerin finansman ihtiyaçlarının karşılanarak rekabet güçlerinin desteklenmesi ve bu yolla ülkemize döviz girdisinin artırılması amaçlanmaktadır.

1.4.1.7 İslam Kalkınma Bankası (İKB) kaynaklı krediler

İslam Kalkınma Bankası (İKB) ile Türk Eximbank arasında 1988 yılında imzalanmış olan anlaşma uyarınca, İKB bünyesindeki finansman programlarından

İhracatın Finansmanı Fonu'na Türk Eximbank aracılık etmektedir. Türk Eximbank'ın aracılık etmekte olduğu işlemlerde alıcı riski İKB tarafından üstlenilmekte olup, kredi onay yetkisi de İKB'na aittir. 2005 yılı içerisinde dört firma için toplam 13,6 milyon ABD Doları tutarındaki dört adet başvuru İKB'na iletilmiş ve geçici ön onay alınmıştır.

Aynı program kapsamında, ithalatçı riski ile onay yetkisi Türk Eximbank'a ait olmak üzere 20 milyon ABD Doları tutarında limit ihracatçı firmaların kullanımına sunulmuştur.

İKB bünyesinde yürütülmekte olan İhracata Yönelik İthalat Finansman Kredisi (ITFO Line) Programı kapsamında imalatçı/ihracatçıların ihraç konusu malın üretiminde girdi olarak kullanılan ara malların, hammaddelerin ve ihracata yönelik üretimin gerçekleştirilmesinde kullanılacak yatırım mallarının ithalatına finansman desteği sağlanmaktadır. Bu kapsamda ihracatçı firmalarımızın ithalat gereksinimlerine yönelik olarak 2005 yılında toplam 1,6 milyon ABD Doları tutarında gayri nakdi kredi kullanılmıştır.

İKB'nın yürütmekte olduğu diğer orta vadeli finansman programları çerçevesinde Türk Eximbank'a 80 milyon ABD Doları tutarında limit tahsis edilmesi yönünde İKB ile Türk Eximbank arasında görüşmeler yapılmış olup, İKB'ce yürütülen değerlendirme çalışmalarının sonuçlandırılması beklenmektedir.

1.4.2 Ülke Kredi ve Garanti Programları

Türk Eximbank tarafından 1989 yılından itibaren uygulanan Ülke Kredi ve Garanti Programları'nın amacı, Türk ihracatçı ve müteahhitlerin uluslararası pazarlardaki rekabet gücünün artırılması ile ticari ve politik risk taşıyan pazarlarda özellikle Orta ve Batı Asya cumhuriyetlerinde güvence altında iş yapabilmelerine olanak sağlanmasıdır. Program çerçevesinde sağlanacak destekleme oranı, Türkiye'den temin edilecek mal ve hizmetlerin % 85'ini aşmamak üzere Türk Eximbank tarafından belirlenir (Kuzu, 2000, s.46).

Orta ve Güney Asya, Orta ve Doğu Avrupa, Afrika ülkeleri ile Kafkasya ve Balkanlarda Türk müteşebbislerince gerçekleştirilecek çeşitli projelere ve sermaye

malları ihracatına yönelik olan Ülke Kredi/Garanti Programları kapsamında; borçlu ülkelerin önceliklerine uygun olan, söz konusu ülkelerle Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine olumlu katkılar sağlayan projelere destek verilmektedir.

Projenin gerçekleştirileceği ülke hükümetinden kredi anapara ve faiz geri ödemelerini garanti altına almak amacıyla “Devlet Garanti Mektubu” alınması esas olmakla birlikte projenin gerçekleştirileceği ülke, projenin özellikleri, talep edilen vade ve tutar gibi kriterler dikkate alınarak, Türk Eximbank tarafından muteber kabul edilecek banka garantisi seçeneği de dahil olmak üzere çeşitli teminat mekanizmaları değerlendirmeye alınmaktadır.

Ülke Kredi/Garanti Programları çerçevesinde 1989’dan bu yana 22 ülkeye kredi açılmış olup, toplam kullandırım 2,2 milyar ABD Doları’na ulaşmıştır. Söz konusu kullandırım tutarı mal kredileri kapsamında ihracatı desteklenen gıda ürünleri, ilaç, tıbbi teçhizat, tekstil ürünleri, otomotiv ürünleri, makina-ekipman ve diğer sanayi ürünleri ile proje kredileri kapsamında Türk firmalarınca üstlenilen otel-iş merkezi inşaatı ve restorasyonu, ticaret merkezi, sağlık merkezi, sınai tesis, telekomünikasyon, enerji ve petrokimya projelerine yönelik verilen finansal destekten oluşmaktadır.

Ülke Kredi/Garanti Programları kapsamında 2005 yılında 8 milyon ABD Doları tutarında kredi kullandırılmıştır. Yıl içerisinde, Arnavutluk, Azerbaycan, Belarus, Cezayir, Gürcistan, Kazakistan, Moldova, Özbekistan, Pakistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan ve Türkmenistan’a açılan krediler kapsamında toplam 114,3 milyon ABD Doları tutarında tahsilat yapılmıştır. Böylece, bugüne kadar ülke kredileri kapsamında gerçekleşen tahsilat 2 milyar ABD Doları’nı aşmıştır.

2005 yılında; Arnavutluk, Azerbaycan, İran, Kazakistan, Özbekistan, Pakistan, Sudan ve Suriye’de Türk firmalarınca üstlenilmesi planlanan projeler için 12 adet “niyet mektubu” düzenlenmiş, Gana, Özbekistan ve Suriye’de gerçekleştirilecek projeler için daha önce verilmiş niyet mektuplarının süresi uzatılmıştır.

Türk Eximbank’ın Banco Nacional de Cuba ile imzaladığı sigorta anlaşmasının 15 milyon EURO tutarındaki kısa vadeli işlemler limitinin 10 milyon

EURO tutarındaki kısmının Küba devlet garantisi altında 1 yıl vadeli mal kredisi olarak kullandırılması amacıyla 30 Mart 2005 tarihinde kredi anlaşması imzalanmış olup, 8 Eylül 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Cezayir, kreditor ülkeler ile imzaladığı Paris Kulübü Anlaşmaları paralelinde, Türk Eximbank ile 18 Mart 1996 tarihinde imzalanan Borç Erteleme Anlaşması içinde yer alan ve yeni bir ödeme planına bağlanan borcunu, 30 Kasım 2005 tarihinde erken ödeme yaparak kapatmıştır.

Azerbaycan ve Kırgız Cumhuriyeti ile 2005 yılında erteleme anlaşmaları imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Gürcistan ile 2004 yılında imzalanan Paris Kulübü Mutabakat Zaptına göre, 5 Ekim 2005 tarihinde yeni bir borç erteleme anlaşması imzalanmış olup, Gürcü tarafının yükümlülüğündeki işlemlerin tamamlanmasını takiben yürürlüğe girecektir.

2005 yılında yurt dışında iş yapan Türk müteşebbislerine verilen desteğin daha geniş boyutlara ulaştırılabilmesi amacıyla diğer ihracat kredi kuruluşları ve uluslararası finans kuruluşları ile yakın işbirliği sürdürülmüştür (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.24-25).

Tablo 4

**1989-2005 Döneminde Türk Eximbank Ülke Kredi/Garanti Programları
Kapsamında Kullanılan Kredi Tutarları (Milyon ABD Doları)**

Ülkeler	Kredi Limiti	Toplam
Arnavutluk	15	13,9
(Mal Kredisi)	15	13,9
Azerbaycan	250	91,7
(Mal Kredisi)	100	59,6
(Proje Kredisi)	150	32,1
Belarus	20	18,5
(Proje Kredisi)	20	18,5
Bulgaristan	50	20,9
(Mal Kredisi)	50	20,9
Ülkeler	Kredi Limiti	Toplam
Cezayir	100	99,5
(Mal Kredisi)	100	99,5
Kazakistan	240	213,1
(Mal Kredisi)	55,7	40
(Proje Kredisi)	184,3	173,1
KKTC	3,7	3,7
(Proje Kredisi)	3,7	3,7
Libya	100	128,7
(Proje Kredisi)	100	128,7
Macaristan	10	0,1
(Mal Kredisi)	10	0,1
Moldova	35	15
(Proje Kredisi)	35	15
Nahçıvan	20	19,6
(Mal Kredisi)	20	19,6
Özbekistan	410,2	369,1
(Mal Kredisi)	125	124,6
(Proje Kredisi)	285,2	244,5
Pakistan	100	58,3
(Proje Kredisi)	100	58,3
Romanya	50	45,7
(Mal Kredisi)	50	45,7
Rusya Federasyonu	1.150	820,9
(Mal Kredisi)	800	599,4
(Proje Kredisi)	350	221,5
Suriye	15	7
(Mal Kredisi)	15	7
Tacikistan	50	28
(Mal Kredisi)	50	28
Tunus	40	1,9
(Mal Kredisi)	40	1,9
Türkmenistan	163,3	133
(Mal Kredisi)	75	75
(Proje Kredisi)	88,3	58
Toplam	2.957,2	2.178,2

Kaynak: Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005:25

1.4.3 İhracat Kredi Sigortası

İhracat kredi sigortası, ekonomik kalkınma bakımından belli bir düzeye gelmiş ülkeler ve bu ülkelerin mal ve hizmet üretim müteşebbisleri için hem güvence sağlamak hem bilinçli bir dış ticaret politikası yürütmek hem de elverişli rekabet koşulları yaratmak açısından yararlı bir sigorta türüdür (Bozer, 1981, s.19).

1910'lerden bu yana giderek artan sayıda ülkede uygulanmakta olan ihracat kredi sigortası, Türkiye'de 1957 yılından sonra tartışma konusu olmaya başlamış, 1958 yılında Türk Ticaret Kanunu'nun sigorta ile ilgili hükümlerinde bazı değişiklikler yapılarak ihracatın garantisi imkanı sağlanmış, bu düzenlemedeki yetki temel alınarak 1979 yılında Başak Sigorta'ya ihracat sigortası için yetki verilmiştir. Türk Eximbank'ın faaliyete başlamasıyla ihracat kredi sigortası Türk Eximbank'ın en önemli uygulamalarından biri olmuştur (Ertuğrul, 1994, s.41).

Türk Eximbank'ın başlıca faaliyet konularından biri olan ihracat kredi sigortası işlemleri ile ihracatçıların ihracat bedeli alacakları ticari ve politik risklere karşı belirli limitler dahilinde teminat altına alınmakta ve ayrıca poliçelerin teminat olarak gösterilmesi ile finans kuruluşlarından ihracat kredisi temini kolaylaşmaktadır.

İhracat kredi sigortasının kapsadığı riskler:

Ticari Riskler

- Alıcının ödeyememe hali,
- Alıcının kendisine sevk edilen malları kabul etmemesi ve edememesi,
- Alıcının malları kabul etmesine rağmen fatura tutarını vade tarihinden sonraki belirli bir süre içinde (genelde 4 ila 9 ay) ödememesi,

Politik Riskler

- Alıcının ülkesinin, ihracatçının ülkesine yapılacak olan transferi önleyen, kısıtlayan veya kontrol altına alan idari işlemlerin yürürlüğe konulması,

- Alıcının ülkesi ile ihracatçının ülkesi arasında savaş çıkması,
- Alıcının ülkesinde savaş, ihtilal, iç savaş, isyan ve benzeri olayların çıkması,
- İhracatçı ülkenin, ihracata konu malların, alıcının ülkesine ithaline yasak veya sınırlama getirilmesi,
- Alıcının, ihracata konu malların ithalatı ile ilgili varolan izninin iptal edilmesi,
- Malların sevki sırasında durdurulmaları, mallara geçici olarak el konulması ve sevkiyatın yön değiştirmesi nedeniyle alıcıya ödetilmesi mümkün olmayan ilave işlem, nakliye ve sigorta masraflarının oluşması,
- Alıcı, devlet veya işlem devlet garantili ise alıcının satış sözleşmesindeki yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya getirememesidir.

1.4.3.1 İhracat kredi sigortasının fonksiyonları

İhracat kredi sigortasının fonksiyonları üç başlıkta toplanmaktadır;

Hizmet Fonksiyonu: Alıcı firmalar hakkında kredibilite değerlendirmesi ve güncel bilgilerin temini ve ihracatçılar için oluşturduğu bilgi akışı sayesinde ihracatçıların risklerinin daha sağlıklı değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır.

Teminat Fonksiyonu: İhracat alacağı politik ve ticari risklere karşı teminat altına alınmaktadır. Alacağın tahsil edilememesi durumunda, alacak tutarının belirli bir kısmı ihracatçıya ödenmektedir. Zarar tazmin oranı olarak ifade edilen bu oran genelde alacağın % 90'ıdır.

Kredi Fonksiyonu: İhracatçı, ihracat kredi sigortası teminatı altında olan alacak bedelini, vadesinden önce iskonto ettirerek finansman olanağına kavuşmaktadır.

1.4.3.2 Kısa vadeli ihracat kredi sigortası

Bu program ile ihracatçıların bir yıl içinde, Türk Eximbank tarafından kapsama alınan ülkelerdeki çeşitli alıcılarına gerçekleştirdiği ve fiili ihraç tarihinden itibaren en fazla 360 güne kadar vade tanıdığı tüm sevkiyatları ticari ve politik risklere karşı teminat altına alınmaktadır. Dolayısıyla ihracatçının her bir sevkiyatı için ayrı ayrı sigorta sözleşmesi düzenlenmesine gerek kalmaksızın Türk Eximbank tarafından kabul edilen ülkelerdeki limitleri onaylanmış alıcılara yapılacak tüm sevkiyatlar tek bir poliçe ile sigorta kapsamına dahil edilmektedir. Program kapsamında 170'den fazla ülkeye yönelik sevkiyat, sigorta teminatı altına alınabilmektedir. Tazminat oranı doğacak zararın % 90'ıdır.

176 ülkenin kapsam dahilinde olduğu program çerçevesinde 2005 yılında 4,2 milyar ABD Doları tutarında ihracat sigorta teminatı altına alınmıştır. Sigorta kapsamına alınan sevkiyatlar karşılığında 18,5 milyon ABD Doları prim tahsilatı yapılmıştır.

Türk Eximbank tarafından 2005 yılında 73,4 milyar ABD Doları olarak gerçekleşen Türkiye toplam ihracatının % 5,7'si sigorta kapsamına alınmıştır.

2005 yılında kısa vadeli ihracat kredi sigortası programı çerçevesinde çeşitli ülkelere yapılan sevkiyatlardan doğan ve vadesinde tahsil edilemeyen 6,6 milyon ABD Doları tutarındaki zarar Türk Eximbank tarafından tazmin edilmiştir. Söz konusu tazminat ödemelerinin 75 bin ABD Doları tutarındaki kısmı politik riskler, 6,5 milyon ABD Doları tutarındaki kısmı ise ticari riskler kapsamında gerçekleşmiştir (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2005, s.27).

Tablo 5

Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarları

(Milyon ABD Doları)

Yıllar	Sigortalanan Sevkiyat Tutarı	Yıllar	Sigortalanan Sevkiyat Tutarı
1990	27	1998	2.977
1991	57	1999	3.001
1992	872	2000	2.952
1993	1.444	2001	2.811
1994	1.780	2002	2.706
1995	2.065	2003	3.056
1996	3.497	2004	3.553
1997	2.980	2005	4.173

Kaynak: www.eximbank.gov.tr**1.4.3.3 Orta ve uzun vadeli ihracat kredi sigortası programları****1.4.3.3.1 Spesifik ihracat kredi sigortası**

Amacı, ihracatçıların tek bir satış sözleşmesine bağlı olarak 5 yıla kadar vadeli ödeme koşuluyla yapacakları sermaye malı ihracından doğan alacaklarını sevk öncesi ve sevk sonrası dönemlerde ticari ve politik risklere karşı teminat altına almak ve teminat altına alınan ihracat işlemi ile ilgili olarak ticari bankalardan finansman teminine imkan sağlamaktır. Motorlu taşıt araçları, gemiler, tarım ve madencilik araç ve gereçleri, haberleşme araçları, inşaat makinaları, kompresörler, torna tezgahları vb. sermaye ve yarı sermaye malı niteliğindeki ürünlerin ihracatını kapsamaktadır.

Spesifik İhracat Kredi Sigortası kapsamında sigortalanacak 2 yıl ve daha uzun vadeli ihracat işlemlerinde sözleşme bedelinin en az % 15'inin malın teslimine kadar ihracatçıya ödenmiş olması gerekmektedir. Prim oranı alıcının türüne, alıcının bulunduğu ülkenin risk derecesine, malın teslim süresi ve ödeme vadesine göre belirlenir. Doğacak zarar, sözleşme bedelinin % 85'inin azami % 90'ına kadar tazmin edilmektedir.

1.4.3.3.2 Spesifik ihracat kredi sigortası sevk sonrası politik risk programı

Bu programın amacı ihracatçıların tek bir satış sözleşmesine bağlı olarak 5 yıla kadar vadeli ödeme koşuluyla yapacakları ihracatlarından doğacak alacaklarının, sevk sonrası dönemde ortaya çıkacak politik risklere karşı teminat altına alınmasıdır. Doğacak zarar, sözleşme bedelinin % 85'inin azami % 90'ına kadar tazmin edilmektedir.

1.4.3.3.3 Spesifik ihracat kredi sigortası sevk sonrası kapsamlı risk programı

Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Kapsamlı Risk Programı, Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Politik Risk Programı ile sağlanan desteğin daha da genişletilerek ticari risklerin de sigorta teminatı altına alındığı bir programdır. Bunun yanı sıra, söz konusu işlemler kapsamındaki ihracat bedeli vadeli alacakların, ticari bankalar tarafından iskonto edilmek suretiyle finanse edilmesini teminen ticari bankalar lehine garanti mektubu da verilmektedir.

Tablo 6

Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarları (Milyon ABD Doları)

Yıllar	Sigortalanan Sevkiyat Tutarı	Yıllar	Sigortalanan Sevkiyat Tutarı
1991	49	1998	13
1992	24	1999	19
1993	20	2000	-
1994	5	2001	-
1995	-	2002	-
1996	15	2003	-
1997	16	2004	-

Kaynak: www.eximbank.gov.tr

1.4.3.4 İhracat kredi sigortası ve reasürans işlemleri

Reasürans, en genel tanımı ile sigortanın sigortalıdır. Diğer tüm benzer örneklerde de görüldüğü üzere Türk Eximbank üstlendiği tüm riskleri kendi üzerinde tutmamakta ve onları tekrar sigortalatmakta yani reasüre etmektedir. Halihazırda yürürlükte bulunan reasürans anlaşması kapsamında Türk Eximbank üstlendiği risklerin % 70'ini 7 adet (ikisi Türk, beşi yabancı) reasüröre devretmektedir. Anlaşma kapsamında hem primler hem zararlar söz konusu oranda paylaşılmaktadır.

Reasürans uygulamasının ana nedeni üstlenilen riskin yüksekliğidir. Günümüze kadar böyle bir durum ile karşılaşılmaş olsa da Türk Eximbank yıl bazında ortalama 3 milyar ABD Doları tutarında risk üstlenmektedir. Tüm bu riskin zarara dönüşmesi durumunda Türk Eximbank'ın bu riskleri kendi kaynakları ile karşılaması mümkün olmadığından reasüranstan yararlanılmaktadır.

Reasürans işleminin önemi;

Sigorta şirketlerinin kapsadıkları riskleri reasüre ettirmelerinin bazı faydaları aşağıda yer almaktadır;

- Reasürans, sedana¹ geniş hareket etme imkanı sağlar, böylelikle sigorta şirketlerinin yüksek limit verebilme imkanı doğar.
- Reasürans, sedana mali destek sağlar.
- Reasürans büyük ve önemli risklerin portföy içinde dengelenmesini sağlar.
- Reasürans sayesinde sigorta şirketleri karşılıklı iş ve bilgi alışverişine girerler.

1.4.3.4.1 Türk Eximbank reasürans işlemleri ve etkinliği

Türk Eximbank, kota hisseli reasürans anlaşması yöntemine göre risklerini dağıtmaktadır. Bu anlaşmada, risklerin riskli ve risksiz ayırımı yapılmadan belli paylar oranından dağıtımı yapılır. Kota hisseli yöntem, işlemlerin kolay bir şekilde izlenmesi, başka bir deyişle muhasebe açısından avantajlı olması nedeniyle tercih edilmektedir. Fakat alıcılara ilişkin risklilik durumu gözetilmeksizin tüm risklerin risk oranı düşük ya da tamamıyla risksiz sayılabilecek alıcılara ilişkin riskler dikkate alınmadan devredilmesi nedeniyle prim geliri kaybı söz konusudur. Şöyle ki, reasürörler üstlendikleri risk payı oranında prim geliri elde eder ve taahhüt yılı sonunda kâr ve zarara aynı oranda ortak olurlar.

Türk Eximbank'ın devretmediği riskler de vardır. Reasürörler ile aşağıda belirtilen risklerin kapsam dışında bırakılması hususunda sözleşme düzenlenmiştir.

- Politik riskler
- Nükleer ayrışma ve radyoaktif kirlenme

¹ Reasürans anlaşmasıyla risk devreden sigorta şirketi

- Doğal afetler
- Mali garantiler ve şartsız birinci talep bonoları
- Ön-sipariş riskleri
- 360 günü aşan poliçeler
- Faturalanmış siparişlerin % 90'ını aşan kısmı için verilen poliçeler
- Herhangi bir ipotek işlemi
- Kamu müşterilerine verilen limitler
- Kısa vadeli ihracat kredi sigortası poliçesi kapsamına girecek şekilde tanımlanmayan her şey

1.4.4 Uluslararası İlişkiler

Uluslararası Kredi ve Yatırım Sigortacıları Birliği (Berne Union- International Union of Credit and Investment Insurers) ile yakın ilişkiler sürdürülmüştür. Berne Union gerek kısa vadeli işlemler, gerekse orta ve uzun vadeli işlemlere ilişkin teknik alt komitelerinde Türk Eximbank temsil edilmektedir.

Türk Eximbank ile ihracat kredi ve sigorta kurumları ve uluslararası finansman kuruluşları US Eximbank-ABD, EDC-Kanada, COFACE-Fransa, Euler Hermes-Almanya, OND-Belçika, ICIC-İsrail, Eximbank of China-Çin, MECIB-Malezya, NEXI-Japonya, SEC-Slovenya, Eximbanka S.R.- Slovakya, KUKA-Polonya, EGFI-İran, ECGE-Mısır, Eximbank Romania- Romanya, HBOR-Hırvatistan, KEIC-Güney Kore, EKF-Danimarka ve EBRD ile imzalanan işbirliği anlaşmaları çerçevesinde söz konusu kuruluşlarla yakın işbirliğine 2005 yılında da devam edilmiştir.

Her yıl düzenlenen Dünya Bankası, IMF, OECD, EBRD ve Berne Union toplantılarına katılım sağlanarak bankanın gerek yurt dışına yönelik kredi faaliyetleri,

gerekse uluslararası piyasalardan borçlanma faaliyetleriyle ilgili kurum ve kuruluşlar ile yakın temaslar sürdürülmüştür.

1.4.4.1 Uluslararası yükümlülükler çerçevesinde uygulamaya konulan düzenlemeler

1.4.4.1.1 Çevreye ilişkin düzenleme

OECD İhracat Kredileri ve Kredi Garantileri Grubu (OECD İKG)'nin üzerinde mutabakata vardığı resmi destekli ihracat kredisi sağlayan üye ihracat destek kurumlarının sağladıkları destek sonucu, “çevre” üzerinde yaratılacak olumsuz etkilerin en aza indirilmesi amacına yönelik “çevre ve resmi destekli ihracat kredileri üzerine ortak yaklaşımlar tavsiye kararı” 2001 yılında üye ülkelerin çoğunluğu tarafından kabul edilmiş ve 2002 yılı başından itibaren tek taraflı ve isteğe bağlı olarak bu üyelerin ihracat destek kurumları tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

Çevre uygulama esasları, herhangi bir proje ya da projeyle ilişkili sermaye malı ve hizmeti ihracatına yönelik, Türk Eximbank kredi, sigorta ve garanti programları altında, esas olarak 10 milyon SDR (Special Drawing Rights)'ın üzerinde destek sağlanması talep edilen ve geri ödeme dönemi iki yıl ya da daha uzun olan resmi destekli ihracat kredileri için geçerlidir. Yapılan değerlendirmelerde alıcı ülkelerin kriterleri ve “egemenlik hakları” da gözetilmektedir (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 2004, s.27).

1.4.4.1.2 Uluslararası işlemlerde rüşvetin önlenmesine yönelik düzenleme

17.12.1997 tarihinde Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 30 OECD üyesi ile Arjantin, Brezilya, Bulgaristan, Şili ve Slovak Cumhuriyeti arasında Paris'te uluslararası işlemlerde yabancı kamu görevlilerine rüşvet verilmesinin önlenmesi hakkında bir konvansiyon imzalanmış, Türkiye de konvansiyona imza koymuştur. Söz konusu konvansiyon 15.02.1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. OECD İKG

üyeleri de sağlamakta oldukları sigorta, garanti ve kredi imkanları çerçevesinde bahsedilen konvansiyon ve paralelinde oluşturulan kendi ulusal mevzuatları dahilinde ilgili bazı tedbirler almıştır. Bu bağlamda, Türk Eximbank da 2004 yılında, programlarından yararlanmak isteyen başvuru sahiplerinden uluslararası işlemlerde rüşvetin önlenmesine yönelik bir taahhütname almaya başlamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE EXİMBANK UYGULAMALARI

Her ülkenin ihracat kredi uygulaması, o ülkenin finansal sistemine bağlı olduğundan ihracat kredisi uygulamasında ülkeler arasında teknik ve uygulama açısından farklılıklar bulunmaktadır. Ancak bu farklılıklar 1990'lı yıllardan sonra yaygınlaşan küreselleşme politikaları sonucunda AB ülkeleri arasında azalmıştır.

2.1 Almanya-EULER HERMES

2.1.1 EULER HERMES'in Fonksiyonu

Almanya'da devlet ad ve hesabına ihracat kredi sigortası hizmetini Euler Hermes vermektedir. Euler Hermes yerleşik Alman ihracatçı ve bankalarına ihracat kredi sigortası sağlamaktadır. 1919 yılında kurulan Euler Hermes, 1949 yılına kadar devletin bir reasüransı gibi çalışmıştır. Euler Hermes'e ilave olarak yine hükümet desteği ile kurulan "Treuabait AG, Wirt-kredietversicherungs AG" ile birlikte ortak çalışmalara katılmışlardır. Günümüzde dünya çapında temsilci ağına sahip ve Almanya da pazar payının yaklaşık % 50'sine sahip en büyük kredi sigorta şirkettir (Gülmüş, 2001, s.91).

Resmi ihracat kredi sigortası adı altında federal hükümet hem politik hem de ticari riskleri taşımaktadır. Euler Hermes çoğunlukla kendisinin belirlediği bir tavan değerdeki başvuruları değerlendirerek ihracat teminatları ile ilgili iç bankalar komisyonunun koymuş olduğu kriterleri temel alarak kendi başına karar vermektedir. Daha geniş kapsamlı şartnameler ile ilgili kararlar konusunda ise iç bankalar

komisyonu ile görüşüldükten sonra ekonomik işler federal bakanlığı karar vermektedir.

Kredi sigortasının ilk oluştuğu yer olan Almanya'daki uygulamada, Euler Hermes alıcıların kredibilitelerini analiz eder. Bu analiz, takip ettiği ticari işlem süresince devam eder ve alıcının iflası durumunda sunmuş olduğu teminatlarla ilgili ihracatçıya tazminat ödemelerini yapar (Çetin, 2002, s.70).

2.1.2 EULER HERMES'in Organizasyon Yapısı

- Yönetim kurulu
- Kredi departmanı
- Hak talebi ve tekrar planlama departmanı
- Uluslararası ilişkiler
- Muhasebe hizmetler departmanı

İç bankalar komisyonu, ekonomik işler federal bakanlığı, maliye, dışişleri, ekonomik işler ve kalkınmadan sorumlu temsilcilerden oluşmaktadır. Söz konusu komisyon, sigorta poliçelerinin kapsamı, sigorta teknikleri, sigorta çeşitleri, genel şartlar, sigorta prim taksitleri ile sigorta poliçeleri ve uluslararası anlaşmalar için merkezi karar verme organıdır.

Euler Hermes, ihracatçının üretim yılında kendisine ait olan masrafların % 90'lık kısmını sigorta kapsamına almaktadır.

2.1.3 EULER HERMES'in Garanti ve Sigorta Programları

Üç farklı tarzda sigorta poliçesi vardır:

- Tek İşlemler Sigortaları: Alman ihracatçıları için, Alman bankası tarafından verilen ve Alman ihracat işlemlerine uygun olan uzun vadeli

işlemlere yönelik sigortadır. Tek işlemli sigortalar toplamda önemli bir pay almaktadır.

- Çok İşlemli Sigortalar: Belli bir yabancı alıcı ve kısa vadeli işler için Alman ihracatçının yıllık cirosuna göre yapılan devir sigortasıdır.
- Çok Yönlü Sigortalar: Süresi uzatılmış veya ödenmemiş borçlar ile ticari ve politik riskleri kapsar. Çok yönlü sigorta haricinde bir ihracatçıdan tüm işleri için sigorta yaptırması beklenmektedir.

İhracatçının mallar gönderilmeden/hizmet gerçekleşmeden önceki süredeki masraflarına ilaveten mallar gönderildikten/hizmet gerçekleştirildikten sonraki kayıpları sigorta kapsamına alınmaktadır. Genel olarak alıcı poliçesi süre bitiminden itibaren üç ila dokuz ay ödememe riskleri ve politik riskleri kapsamaktadır. Süresi uzatılmış borç alımları da sigortaya dahil edilmiştir (Gülmüş, 2001, s.95).

2.1.3.1 EULER HERMES'in kullandırma kriterleri

Prensip olarak her türlü mal ve hizmet sigortalanabilmektedir. Buna inşaat projeleri, mal gönderim anlaşmaları, fuarlarda sergilenen ürünler de dahildir. Tahsis edilen kapsamlar için temel kriterler aşağıdaki gibidir:

- Alıcı ülkenin kredi uygunluğu
- Alıcı ya da kefilin iyi bir kredi değerliliğine sahip olması
- Proje finansmanında projenin kalitesi ve gerekli olan nakit akışının temini

Bu kriterler normalde yalnızca Alman ihracatçılar ve Almanya sınırları içerisinde imal edilen ürünler içindir. 1994 yılında yeni bir sigorta prim sistemine geçilmiştir. Söz konusu sistem ülke risklerini de dikkate almıştır. Bu sistem içerisinde beş ülke kategorisi oluşturulmuş, kategori -I- en düşük ülke riski, kategori -V- ise en yüksek ülke riski olarak sınıflandırılmıştır. (www.eulerhermes.com)

2.2 Fransa-COMPAGNIE FRANÇAISE D'ASSURANCE POUR LE COMMERCE EXTERIEU (COFACE)

2.2.1 COFACE'ın İşlevi

Fransa ihracat kredi sigortası COFACE kurumu tarafından gerçekleştirilir. 1 Haziran 1946 yılında Banque Française Du Commerce Exterieur (BFCE) ile birlikte kurulmuştur. Anonim şirket statüsünde olup, ortaklarından çoğu özel sektör şirketlerinden oluşmaktadır.

Faaliyetleri finansman ve sigorta işlemleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunun yanı sıra hükümet adına resmi kredi sigorta programlarını yönetmektedir. COFACE, özel bir işletme olarak kısa vadeli ihracat kredilerini ticari risklere karşı teminat altına alırken diğer taraftan da devlet hesabına, bütün ihracat kredi işlemlerini ticari olmayan risklere, orta ve uzun vadeli işlemleri de ticari risklere karşı teminat altına alarak devlet desteğinde bir kamu hizmeti verir.

COFACE'ın ihracat kredilerinin sigortalanması uygulamalarında ihracatta kur garantisi de yer almaktadır. Bu durumda döviz dalgalanmalarına karşın ihracatçının aleyhine sonuçlanabilecek riskler sigortalanmaktadır. Kur garanti süresi bir yıla kadar olabilmektedir ve bu garanti tüm konvertibl niteliğine sahip dövizler için geçerlidir.

COFACE kaynaklarını sigorta prim gelirlerinden, yatırım gelirlerinden ve kazançlardan elde etmektedir (Gülmüş, 2001, s.102).

2.2.2 COFACE'da İhracat kredi sigortası

Sigorta konusu olacak malların % 90 Fransız katkılı olması istenir. Ancak yabancı katkılar AB üye ülkelerinden yapılmışsa bu oran % 60'lara kadar indirilebilir. İhracatın niteliğine ve alıcıya göre istisnai durumlarda COFACE, alıcının bankasından veya devletinden garanti isteyebilir.

Kullanılan tüm poliçe çeşitlerinde genellikle ticari nedenlerden doğan kayıpların % 80 - 85'i, politik nedenlerden doğan kayıpların ise % 90 - % 95'i sigorta kurumu tarafından karşılanır. Ticari riskler ile ilgili tüm kapsamlı poliçeler için ihracatçıdan sigorta işlemleri için yıllık toplam hasılatını ibraz etmesi istenir.

OECD'nin düzenlemiş olduğu kurallar doğrultusunda COFACE tarafından temin edilen kredi garanti programlarının koşulları aşağıdaki gibidir (Gülmüş, 2001, s.103).

- Ağır sermayeli mallar ve büyük projeler için ülkenin lokasyonu ve anlaşma bedeline bağlı olarak beş ile on yıl,
- Hafif sermayeli mallar için anlaşma bedeline bağlı olarak üç yıl ya da daha fazla,
- Tüketim malları için altı ay.

2.2.3 COFACE garanti programları

COFACE genelde üç tip garanti programı sunar.(İGEME yayınları,2000:34)

- Orta ve uzun vadeli işlemler için ihracat sigortası: Ağır sermaye malları, büyük genel projeler, müteahhitlik hizmetleri ve araştırma projeleri için verilen garantiler, Kısa vadeli işlemler için ihracat sigortası: Tüketim malları, hafif sermaye malları, seri ürünler için verilen garantiler,
- EURO'dan farklı bir kurdan yapılan sözleşmeler neticesinde ortaya çıkabilecek döviz riski garantileri,
- İhracatçıların yabancı ülkelerdeki ticari faaliyetlerini teşvik amacıyla verilen araştırma ve fuarlar garantisi,

2005 yılı sonu itibariyle 4.612 çalışanı bulunan COFACE'nin 2004 ve 2005 yılı faaliyetlerine ilişkin bazı rakamlar aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 7
COFACE’ın 2004 ve 2005 yılı Gelirleri
(Milyon EURO)

Gelirler	Yıllar	
	2004	2005
Yazılan prim tutarı	806,4	866,4
Sigorta ile ilişkili hizmetler	104,2	106,9
Toplam	910,6	973,3

Kaynak: Annual Report 2005, COFACE.

(www.coface.com)

2.3 İngiltere- EXPORT CREDITS GUARANTEE DEPARTMENT (ECGD)

ECGD bir kamu kuruluşu olarak 1919 yılında kurulmuştur. İngiliz hükümetinin bağımsız bir bölümü olan ECGD Ticaret Bakanlığı’na karşı sorumludur. 1991 yılında ECGD’nin kısa vadeli ihracat sigortası fonksiyonu özelleştirilmiştir. Halen sermaye ve proje bazlı hizmet ve mal ihracatı yapan ihracatçılara sigorta ve finans hizmeti vermektedir. Sermaye ve yarı-sermaye malları ile hizmetlerini ihracat kredi sigortası kapsamında ticari ve politik risklere karşı sigortalamaktadır. İki yıl ve daha uzun vadeli sermaye ve yarı-sermaye malları ile hizmetlerine ilişkin ihracat kontratlarının finansmanını desteklemek için alıcı ve satıcı kredisi vermektedir. Ayrıca, transfer edilememe, savaş ve sivil ayaklanma, kamulaştırma risklerine karşı yatırım sigortası hizmeti de vermektedir (www.ecgd.gov.uk).

2.4 İsveç-EXPORTKREDITNAMNDEN-(EKN)

1933 yılında İsveç ihracatının artırılması amacıyla kurulan EKN, % 100 kamu sermayelidir. Söz konusu kuruluş, ticari ve politik riskleri kapsayan ihracat kredi sigortası hizmeti, proje finansmanı garantileri, yatırım garantileri ve tahvil garantileri sağlamaktadır. Nakdi kredi desteği vermeyen EKN, akreditifleri sigorta kapsamına alarak İsveç ihracatının arttırılması için çalışmaktadır (www.ekn.se).

2.5 Hollanda-ATRADIUS N.V

Atradius 1925 yılında kurulmuş olup, çoğunluk hisseleri % 35 ile Swiss Re ve % 33,9 ile de Deutsche Bank'a aittir. Kredi sigortası hizmetlerinde firmaları yurt içi ve yurt dışındaki müşterilerin geri ödememe risklerine karşı korumayı hedefleyen Atradius, aynı zamanda orta vadeli ihracat kredi sigortası hizmetiyle Hollanda hükümeti adına ihracatı desteklemektedir. Atradius, 2005 yılındaki 1.3 milyar EURO'luk hasılatıyla dünya pazarının % 24'üne sahiptir (www.atradius.com).

2.6 İspanya

2.6.1 COMPANIA ESPANOLA DE SEGUROS Y REASEGUROS DE CREDITO Y CAUCION (CYC)

1929 yılında kurulan CYC'nin % 45,14 oranında hissesi kamunun elinde bulunmakla birlikte, çoğunluk hissesi özel sektördedir. İspanya kredi sigortası piyasasının % 57'sini elinde bulunduran CYC'nin 2004 yılındaki prim geliri 340 milyon EURO'dur. CYC hem ihracat hem de yurt içi kredi sigortası hizmeti vermektedir. Ayrıca KOBİ'lere ilişkin farklı sigorta uygulamaları mevcuttur (www.creditoycaucion.es).

2.6.2 COMPANIA ESPANOLA DE SEGUROS DE CREDITO A LA EXPORTACION (CESCE)

İspanya Devleti'nin % 50,25 payla çoğunluk hissesine sahip olduğu CESCE, 1970 yılında anonim şirket olarak kurulmuştur. Sermayenin kalan kısmı başlıca İspanyol bankaları ve sigorta şirketlerine aittir. CESCE'nin ana faaliyeti olan ihracat kredi sigortasında, ihracat pazarındaki ticari ve politik riskler ile yurt içi piyasalardaki ticari riskler üstlenilmektedir. CESCE, aynı zamanda yatırım sigortası işlemleri gerçekleştirmektedir. CESCE, ihracat kredi sigortasında ticari riskleri kendi nam ve hesabına üstlenirken, politik ve sıradışı riskleri İspanya Hükümeti nam ve hesabına üstlenmektedir (www.cesce.com).

2.7 Çek Cumhuriyeti- EXPORT GUARANTEE AND INSURANCE CORPORATION (EGAP)

1992 yılında kamu sermayesiyle kurulan EGAP'ın yönetiminde farklı bakanlıkların belli yüzdelerde oy hakkı bulunmaktadır. Kamu destekli sigorta hizmetleri Avrupa Birliği yasaları ile tam uyum halindedir. 2005 yılında EGAP pazarlanabilir risklerin sigortası için bir yan kuruluş kurmuştur. 1 Kasım 2005'de faaliyete geçen söz konusu kuruluş EGAP'ın tüm pazarlanabilir risk sigortası hizmetini devralmıştır. Pazarlanabilir risk sigortası ticari temelde piyasada reasüre edilerek gerçekleştirilmektedir. Temel fonksiyonu kamu desteği ile ticari ve politik risklerin sigortalanması olan EGAP ihracat sigortası, imalat riski sigortası, sevk öncesi sigortası, akreditif sigortası ve yatırım sigortası gibi farklı sigorta seçeneklerini de sunmaktadır (www.egap.cz).

2.8 Belçika - DUCROIRE-DELCREDERE

Belçika'da hükümet ve özel sektör ihracatın teşvikinde işbirliği halindedir. İhracatın finansmanı bankalar tarafından sağlanırken, ihracat sigortasını eski adı ile

OND (Office National Du Ducroire), yeni adı ile DUCROIRE-DELCREDERE üstlenmektedir. DUCROIRE-DELCREDERE esas olarak mal ihracatını ve yurt dışında yapılan anahtar teslimi sınai yatırımları politik ve ticari risklere karşı sevk öncesi ve sonrası dönemlerde sigortalamaktadır. Sanayileşmiş ülkeler için özel alıcılar yalnızca ticari risklere karşı korunurken diğer ülkeler için hem ticari hem de politik riskler kapsamaktadır. DUCROIRE-DELCREDERE politik ve kamu sektörü riskinin % 95'ini, ticari risklerin de % 90'ını tazmin etmekte banka kredisi olduğu takdirde bu oran % 95'e çıkabilmektedir (www.ondd.be).

DUCROIRE-DELCREDERE'in sigortaladığı ihracat tutarları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 8
Ducroire-Delcredere'nin 2000-2004 Döneminde Sigortaladığı İhracat Tutarları
(Milyon EURO)

Vade	Yıllar				
	2000	2001	2002	2003	2004
Kısa vadeli	4.144	4.666	5.316	5.115	5.672
Orta ve uzun vadeli ile özel işlemler	1.060	1.162	1.032	1.125	1.403
Toplam	5.204	5.828	6.348	6.240	7.075

Kaynak: Annual Report, 2004, DUCROIRE-DELCREDERE.

2.9 Avusturya-OESTERREICHISCHE KONTROLLBANK AKTIENGESELLSCHAFT (OEKB)

1946 yılında kurulan OEKB'nin sermaye yapısı ticari bankalardan oluşmaktadır. Sermaye malları, ihracat sigortası, proje finansmanı, yatırım sigortası

ve bono ve garanti programlarında faaliyet göstermektedir. Özel kredi sigorta firmalarına kısa vadeli sigorta programı uygulamaktadır (www.oekb.at).

2.10 İtalya - SERVIZI ASSICURATIVI DEL COMMERCIO ESTERO (SACE)

Maliye Bakanlığı'na bağlı olan SACE, 1977 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. İhracat kredi sigortası, proje finansmanı, doğrudan yabancı yatırım alanlarında programları bulunmaktadır. Kısa, orta ve uzun vadeli dönemde politik ve ticari risklere karşı gerçek ve tüzel kişilerin işlemlerini sigorta altına almaktadır. SACE ayrıca, proje bazında fon yaratma ve nakit akımı hazırlama, borç geri ödeme işlemlerini ve oluşabilecek risklerin hesaplamalarını yaparak proje finansmanı sağlamaktadır (www.sace.it).

2.11 Slovenya - SLOVENE EXPORT CORPORATION INC. (SEC)

1992 yılında anonim şirket olarak kurulan SEC'in esas hissedarı % 88 payla Slovenya Cumhuriyeti olup, diğer hissedarları Slovenya bankaları, yatırımcılar ve sigorta şirketleridir. Konversiyon/transfer, savaş/felaket, istimlak/el koyma risklerine karşı yatırım sigortası, ihracat kredi sigortası, ihracat hazırlık kredisi, ülke kredileri ve garanti programları bulunmaktadır (www.sid.si).

2.12 Slovakya -EXPORT-IMPORT BANK OF THE SLOVAK REPUBLIC (SLOVAK EXIM)

% 100 kamu kuruluşu olan Slovak Exim, 1997 yılında faaliyete geçmiştir. Uluslararası derecelendirme kuruluşu Moody's tarafından A2 derecesi almıştır. Kısa, orta-uzun vadeli ticari ve politik risklere karşı sigorta programları, ihracat kredi

sigortası programları bulunmaktadır. Direkt borç verme, kredi finansmanı da diğer faaliyet alanlarıdır (www.eximbanka.sk).

2.13 Danimarka -EKSPORT KREDIT FONDEN- (EKF)

1999 yılında kurulan EKF, Ekonomi ve İş Bakanlığı gözetiminde olmak üzere % 100 kamu sermayelidir. Kuruluş, ihracat kredi sigortası, ihracat finansmanı, proje finansmanı ve yatırım garantileri alanlarında hizmet vermektedir. Kuruluşun ana amaçları arasında ülke ihracatına dönük risk alan yerli ya da yabancı firmalara garanti hizmeti sunulması bulunmaktadır (www.ekf.dk).

2.14 Finlandiya -FINNVERA

1963 yılında % 100 kamu sermayesiyle kurulan FINNVERA, Finlandiya ihracatının geliştirilmesi amacıyla, ticari ve politik riskleri kapsayan ihracat kredi sigortası hizmeti, proje finansmanı garantileri, yatırım garantileri ve tahvil garantileri sağlamaktadır. Kuruluş garanti işlemleri dışında nakdi destek vermemektedir (www.finnvera.fi).

2.15 Polonya - EXPORT CREDIT INSURANCE CORPORATION - (KUKU)

1991 yılında faaliyetlerine başlayan KUKU'nin sermayesinin % 87,75'i Maliye Bakanlığına, % 12,15'i ise Devlet Ekonomi Bankası'na aittir. Kuruluş, ticari ve politik riskleri kapsayan ihracat kredi sigortası hizmeti, yatırım garantileri ve tahvil garantileri sağlamaktadır. Lokal kredi garantileri veren kuruluş, ayrıca yurt içi ve yurt dışı alacaklar için reeskont işlemi yapmaktadır (www.kuke.com.pl).

2.16 Macaristan - HUNGARIAN EXPORT CREDIT INSURANCE LTD.– (MEHIB)

1994 yılında faaliyetlerine başlayan MEHIB, Macaristan ihracatının geliştirilmesi amacıyla kurulmuş olup, sermayesi, Macaristan Kalkınma Bankası (% 75) ve Devlet Özelleştirme İdaresi (% 25) tarafından sağlanmaktadır. Kuruluş, ticari ve politik riskleri kapsayan ihracat kredi sigortası hizmeti ve yatırım garantileri sağlamaktadır. Kuruluş kur riski garantisi ve leasing garantileri de vermektedir (www.mehib.com).

2.17 Portekiz - COMPANHIA DE SEGURO DE CREDITOS S.A. (COSEC)

COSEC 1969 yılında kurulmuştur. En önemli ortağı Portekiz Yatırım Bankası'dır. Euler Hermes de COSEC'in sermayesinde önemli bir paya sahiptir. COSEC'in başlıca faaliyetleri, ihracat kredi sigortası, yatırım sigortası ile tahvil garanti işlemleridir. İhracat kredi sigortasından bir yıla kadar olan işlemlerde ticari ve politik riskler üstlenilmekte, sevk öncesi kredi sigortası yapmaktadır. Orta ve uzun vadeli işlemlerde ise, hem satıcı hem alıcının kredi faaliyetleri ile proje finansmanı sigortalamaktadır. COSEC 1969 yılında kurulduğunda sermayesinin önemli kısmına Portekiz Devleti sahip iken, 1992 yılında özelleştirilmiştir (www.cosec.pt).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATINA UYUM SÜRECİNDE

TÜRK eximbank

Aralık 2004 Brüksel Zirvesi’nde Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılmasına karar verilmesinin ardından, Türkiye-AB ilişkileri yeni bir aşamaya gelmiştir. Kararda, müzakerelerin ortak hedefinin tam üyelik olduğu kaydedilmiş, ancak müzakerelerin açık uçlu bir süreç olduğu, bu nedenle üyeliğin garanti olmadığı belirtilmiştir. 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg’da gerçekleştirilen AB Hükümetlerarası Konferansı’nda, Müzakere Çerçeve Belgesi’nin onaylanmasıyla üyelik müzakereleri resmen başlatılmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye, AB Müktesebatını incelemek ve bu çerçevede gerekli yasal değişiklikleri yapmak üzere yoğun ve dinamik bir süreç içerisine girmiştir.

1999 yılında Türkiye’ye adaylık statüsünün verilmesinin ardından yol haritası niteliğinde olan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” 2001 yılında yayınlanmıştır. Yıllık gerçekleştirmeler, Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporları da dikkate alınarak, ülkemizin ihtiyaç ve önceliklerine göre gerektiğinde güncellenmesi öngörülen program, 2003 yılında güncellenmiş ve mevzuat uyum takvimleri oluşturulmuştur. Katılım Ortaklığı Belgesi ve bunun için Türkiye’nin ortaya koyduğu taahhütleri içeren Ulusal Program ve İlerleme Raporları, sürecin ayrılmaz parçalarıdır (Erkan, Acar, 2005, s.2).

AB’ye katılım, müktesebat olarak bilinen birlik sistemine bağlı hakların kazanıldığında, yükümlülükler ve kurumsal çerçevenin kabul edildiği anlamına gelmektedir. Türkiye’nin bu kurallar bütünü, katılım anındaki haliyle uygulamaya geçirmesi gerekmektedir. Diğer bir ifade ile katılım, mevzuat uyumuna ek olarak, müktesebatın zamanında ve etkin şekilde uygulanması anlamına gelmektedir.

Şimdiye kadar hazırlanan en kapsamlı çerçeve belgesi olduğu belirtilen Müzakere Çerçeve Belgesi'nde önemli bazı hususlar şunlardır (Erkan, Acar, 2005, s.7).

- Müzakerelerin, her iki tarafça da paylaşılan hedefi AB'ye katılımıdır,
- Uzun geçiş dönemlerinde gerektiğinde, derogasyon², özel düzenlemeler ve kalıcı koruyucu önlemler (yapısal politikalar, işgücünün serbest dolaşımı ve tarım gibi konularda) düşünülebilir,
- Katılımın mali yönlerinin tam olarak değerlendirilebilmesi için müzakereler 2014 yılından önce tamamlanamayacaktır,
- Müzakereler ucu açık ve sonucu önceden garanti edilemez bir süreçtir,
- Birliğin Türkiye'yi hazmetme kapasitesi, hem Birliğin hem Türkiye'nin genel çıkarları açısından göz önünde tutulması gereken önemli bir noktadır.

AB müktesebatı ile Türkiye'deki uygulamaların gözden geçirileceği ve müzakerenin ilk aşaması olan tarama süreci, 20 Ekim 2005 tarihinde "Bilim ve Araştırma Müktesebat" başlığı ile açılmış ve AB Komisyonu konuya ilişkin kapsamlı bir bilgilendirme toplantısı yapmıştır. Tarama sürecinin en geç 2006 yılı sonunda tamamlanması öngörülmektedir.

Tarama süreci, müktesebatın resmen incelenmesi anlamına gelmekte olup, müktesebatın Türk makamlarına açıklanmasını, belirli alanlarda müzakerelerin açılması için Türkiye'nin hazırlık durumunun değerlendirilmesini ve müzakereler süresince gündeme gelebilecek konuların saptanmasını amaçlamaktadır. Bu süreci, AB Komisyonu yürütmektedir. AB müktesebatı, 2004 yılında gerçekleşen beşinci genişlemede, 31 başlık altında incelenmiştir. Türkiye ve Hırvatistan için ise katılım müzakerelerinin sürdürüleceği başlık sayısı 35'e yükseltilmiştir.

Katılım Ortaklığı'nın öncelikleri ve mevzuatın yakınlaştırılmasında gösterilen ilerlemeyi izlemek üzere AT-Türkiye Ortaklık Komitesi'ne yardımcı olmaları amacıyla, 2000 yılında alınan kararla sekiz alt komite oluşturulmuştur. Bu tarihten beri yürütülen çalışmalar dikkate alındığında aday ülkeler için 9-22 ay süren tarama

² AB hukuk mevzuatında temel bazı ilkelere ilişkin istisnalar anlamına gelmektedir.

sürecinin, Türkiye için bir yıl süreceği düşünülmektedir. Türk Eximbank 2000 yılında Avrupa Birliği Genel Sekreterliği koordinasyonunda oluşturulan İç Pazar ve Rekabet Alt Komitesi'nin devlet yardımları ile ilgili çalışmalarına katılmaktadır.

3.1 Türk Eximbank'ın AB Müktesebatına Uyum Sürecindeki Yeri

Gümrük Birliği'ne girişle birlikte Türk Eximbank, geçiş için tanınan iki yıllık süreyi beklemeden uyum çalışmalarını başlatmış ve 1996 yılından başlayarak kredi, garanti ve sigorta programlarıyla ilgili uygulamalarını Gümrük Birliği'nin getirdiği yükümlülüklerle uyumlu bir şekilde düzenlemiştir. Bu kapsamda, Gümrük Birliği normları belli sektör ve ülkelere yönelik kredi uygulamalarını uygun görmediğinden aşağıdaki programlar yürürlükten kaldırılmıştır (Bostancı,1996, s.24).

- 1 Nisan 1993 tarihinde yürürlüğe giren Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'na (NAFTA) taraf olan ABD, Kanada, Meksika ile Güney Afrika Cumhuriyeti ve Japonya'ya yapılan tekstil, konfeksiyon, deri eşya ihracatının imalat aşamasından itibaren desteklenmesini öngören Hedef Pazar İhracat Kredisi programına 15 Ocak 1996 tarihi itibarıyla son verilmiştir (Türk Eximbank Faaliyet Raporu, 1993, s.11).
- 26 Eylül 1994 tarihinde uygulamaya konulan, ilk defa ihracat yapacak olan girişimcilere ve iç piyasaya yönelik olarak çalışmakta iken, ihracata yönelik olarak çalışmayı planlayan firmalara, ihracata hazırlık aşamasında Sevk Öncesi İhracat Kredisi, Hedef Pazar İhracat Kredisi ve İhracat Döviz Kredisi programları kapsamında kullanılan, 120 gün vadeli ve FOB ihracat taahhüdünün % 75'ine kredilendirme imkanı sağlayan SÖİK-İlk Adım İhracat Kredi Programı 15 Ocak 1996 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

AB mevzuatına göre; Türk Eximbank'ın uygulamaları devlet tarafından sağlanan bazı mali avantajları içerdiği için, söz konusu uygulamalar devlet yardımları başlığı altında değerlendirilmektedir. Nitekim, "AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nda devlet yardımları alanında sorumlu kuruluşlar Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Türk Eximbank olarak belirtilmiştir.

Ayrıca, bu hususta mevzuat gereği görev verilmiş olan bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar ile bankalar da yetkili olabilmektedir.

Rekabete ilişkin AB müktesebatı, hem rekabet koşullarını hem de devlet yardımlarının kontrolü politikalarını kapsamaktadır. Müktesebat, diğerlerinin yanında hükümetlerin iç pazarda rekabeti bozucu devlet yardımları vermesini engellemeye yönelik usul ve kuralları içermektedir. Herhangi bir teşviğin, devlet yardımı sayılabilmesi için aşağıdaki dört kritere uyması gerekmektedir:

- Kamu kaynaklarının transferi (ulusal, bölgesel ve yerel otoriteler ile kamu bankaları, vakıflar, kamu tarafından yetkilendirilmiş kuruluşlar vb.),
- Yardımı kullanan kuruma ekonomik avantaj sağlaması,
- Seçicilik (tüm bölgesel ve sektörel yardımlar ile, yardımı veren kuruluşun herhangi bir seçim kriteri kullandığı tüm durumlar),
- Ticaret ve rekabet üzerine etkisi (yardımın- çok küçük miktarlar hariç- üye ülkeler arasındaki ticaret ve rekabet üzerindeki etkisi).

Türkiye’de devlet yardımları alanında birbirinden bağımsız olarak faaliyet gösteren birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Yatırım yardımları esas itibariyle Hazine Müsteşarlığı’na uygulanmaktadır. İhracat destekleri olarak yapılan yardımlar ise AB’nin “yatay yardımlar” başlığı altında topladığı yardımlardan oluşmakta ve esas itibariyle Dış Ticaret Müsteşarlığı’na yürütülmektedir. İhracat kredisi ve sigortası uygulamaları ise Türk Eximbank tarafından yapılmaktadır. Ayrıca KOBİ sayılan firmalara Halk Bankası tarafından kredi verilmektedir. Ulusal Program’da “yatay” nitelikli yardımlarla ilgili ülkemiz mevzuatının (ihracatta devlet yardımları) halihazırda AB mevzuatına geniş ölçüde uyumlu hale getirildiği ifade edilmektedir. Diğer yardımların, AB devlet yardımı tanımına girip girmediği veya uyumu konusunda ise belirsizlikler mevcuttur.

Türkiye, bir taraftan Gümrük Birliği’ni tesis eden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile diğer taraftan Ulusal Program ile AB mevzuatına uygun bir devlet yardımları rejimini benimseme ve uygulama yükümlülüğünü üstlenmiş bulunmaktadır. DPT tarafından hazırlanan “Devlet Yardımlarının Çerçevesi, İzlenmesi ve Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı” taslağı 2004 yılında hazırlanmış ancak henüz yasalaşmamıştır. Öte yandan, devlet yardımlarının izlenmesi ve denetlenmesi ile bu yardımları AB’ye bildirme yükümlülüğünü yerine getirecek bir kurumun oluşturulması gerekmektedir. 2004 Yılı İlerleme Raporu’nda belirtildiği gibi Türkiye acilen AB devlet yardımları kuralları ile uyumlu bir devlet yardımları izleme mevzuatı kabul etmeli, işlevsel açıdan bağımsız bir devlet yardımları izleme kurumu kurmalıdır. Ancak bugüne kadar bu alanlarda bir ilerleme sağlanamamıştır.

Uluslararası ticarete kullanılan devlet yardımları, DTÖ’nün “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması”na (Sübvansiyonlar Kodu) tabiidir. Kendi üyeleri arasındaki ticaret engellerini kaldırmayı ve daha güçlü bir ticaret sistemi oluşturmayı amaçlayan AB de, DTÖ’nün ticaret alanındaki kurallarına işlerlik kazandırılmasına büyük önem vermektedir. Bu çerçevede, AB Anlaşması’nın devlet yardımlarına ilişkin hükümleri, DTÖ Sübvansiyonlar Kodu ile aynı kuralları benimsemiştir. Nitekim Türkiye, AB ile Gümrük Birliği’ni kuran 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nın “Rekabet” başlığı altında yer alan 35. maddesi uyarınca, devlet yardımlarına ilişkin kuralların uygulanmasında, DTÖ Sübvansiyonlar Kodu hükümlerini uygulamayı taahhüt etmiştir.

Sübvansiyonlar Kodu’nun 1. maddesinde sübvansiyonun tanımı yapılmaktadır. Eğer herhangi bir destek ya da teşvik programı, hükümet veya hükümet organı tarafından sağlanan bir mali katkı unsuru içeriyor, ve kullanıcı da bundan fayda sağlıyorsa, söz konusu mali katkı, sübvansiyon tanımına girmektedir.

İhracat sübvansiyonları (ihracat performansına dayalı sübvansiyonlar) Sübvansiyonlar Kodu’na göre yasaklanmış sübvansiyonlar tanımına girmektedir. Diğer bir ifade ile sağlanan sübvansiyon, gerçekleşeceği tahmin edilen ihracata veya ihracat kazançları şartına bağlanıyorsa, bu da ihracat sübvansiyonu kabul edilmekte

ve Sübvansiyonlar Kodu kapsamında yasaklanmış sübvansiyon tanımına girmektedir. Burada resmi ihracat kredi kurumlarını ilgilendiren iki madde bulunmaktadır:

- (j) maddesine göre, bir ihracat kredisi, ihracat kredi garanti veya sigorta programı, programdan kaynaklanan uzun dönemli işletme maliyetleri ve kayıpları karşılamayacak prim oranları üzerinden uygulanması durumunda, ihracat sübvansiyonu sayılacaktır,
- (k) maddesine göre, ihracat kredileri, fon maliyetlerinin altında faiz oranları ile kullanıldığında ihracat sübvansiyonu kabul edilecektir.

Bu iki maddede Sübvansiyonlar Kodu farklı bir yaklaşım sergilemiştir.

Anlaşmanın genelinde sübvansiyonun alıcıya bir yarar sağlayıp sağlamamasını bir kriter olarak alırken, yalnızca bu iki maddede sağlanan sübvansiyonun, devlete veya ilgili devlet kurumuna olan maliyetini kriter olarak kabul etmiş ve ortaya böyle bir maliyet çıkması durumunda, bunu yasaklanmış sübvansiyon olarak addetmiştir. Burada nihai amaç; resmi ihracat kredi kurumlarının zarar ederek kamuya yük olmasını engellemektir.

Dünyadaki tüm ihracat kredi kurumları, ihracat kredisi ve ihracat kredi sigortası/garantisi yoluyla, ihracat şartına bağlı olarak sübvansiyon sağlamaktadır. Sağlanan bu ihracat sübvansiyonları, yukarıdaki (j) ve (k) maddelerine aykırılık teşkil etmediği, diğer bir ifade ile maliyetlerin altına düşmediği veya OECD Anlaşması hükümlerine uygun olduğu sürece yasaklanmamaktadır. Ancak, resmi destekli kısa vadeli kredi-sigorta programlarında maliyetleri karşılarsa da, piyasa oranlarının altındaki uygulamalar “dava edilebilir sübvansiyon” olarak addedilmekte ve soruşturma konusu olabilmektedir. Anlaşma, burada uygulanan sübvansiyonun tespiti için alıcıya sağlanan “fayda”yı belirlemek amacıyla yapılacak karşılaştırmada, programın uygulandığı ülkenin piyasa oranları veya değerlerinin kullanılmasını öngörmektedir (Erkan, Acar, 2005, s.17).

DTÖ üyesi ülkeler, sübvansiyon uygulamalarını Sekreteryaya bildirmekle yükümlüdürler. Türk Eximbank da “Subsidy Notification” başlığı altında her yıl “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Komitesi”ne bildirimde bulunmaktadır. Bu bildirimde kısa vadeli kredi-sigorta uygulamalarında her zaman maliyetlerin

gözetildiği, orta ve uzun vadeli programlarında da OECD Uzlaşması'na uyulduğu belirtilmektedir.

Kısa vadeli ihracat kredilerinde AB mevzuatında özel bir düzenleme yoktur. Bu alanda ilgili mevzuat DTÖ Sübvansiyonlar Kodu'nun ilgili hükümleridir, çünkü AB de söz konusu anlaşmayı kabul etmektedir. Türk Eximbank, kısa vadeli ihracat kredilerinde DTÖ Sübvansiyonlar Kodu'nun ilgili maddesine (k maddesi) uyduğu müddetçe, AB mevzuatına uyum sağlamış olacaktır.

AB'nin orta-uzun vadeli ihracat kredisi ile ihracat kredi sigortası/garantisine ilişkin mevzuatı, OECD Uzlaşması çerçevesinde ve paralelindedir. AB ile Gümrük Birliği kapsamında; Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından AB'nin iki yıl ve daha uzun vadeli resmi destekli ihracat kredilerini düzenleyen 93/112/EEC sayılı Konsey Kararı'na uyumlu İhracat-96/12 sayılı Tebliğ, 23 Ocak 1996 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ kapsamında belirlenen uygulamadan Türk Eximbank sorumlu tutulmuştur. Bu kapsamda Türk Eximbank da orta ve uzun vadeli ihracat kredi programlarını, OECD Uzlaşması ile paralel hükümleri içeren AB mevzuatı ile uyumlaştırmış bulunmaktadır. Dolayısıyla, resmi destekli orta-uzun vadeli ihracat kredisi ile ihracat kredi sigortası ve garantisi alanında AB ile uyum sağlanmıştır.

Ancak kısa vadeli ihracat kredi sigortasına ilişkin AB'nin 1997, 2001 ve 2004 yıllarında yayımlanan komisyon bildirilerinden oluşan özel bir mevzuatı mevcuttur. Bu alanda günümüz itibariyle son durum şöyledir: AB, kısa vadeli ihracat kredi sigortası pazarında özel kurumlar ile rekabet halinde olan resmi kurumların, yararlandıkları devlet yardımından dolayı rekabeti kendi lehlerine bozduklarını kabul etmektedir. AB mevzuatına göre söz konusu kurumların devlet tarafından sağlanan bazı mali avantajlardan yararlanması, bu kredi-sigorta kuruluşlarının kullanıcılarına daha uygun kredi-sigorta koşulları sunmasına imkan vermekte, bu durum da özel sigorta kuruluşları aleyhine rekabeti bozucu etki yaratmaktadır.

Sonuç itibariyle resmi destekli kısa vadeli ihracat kredi ve sigortası uygulamalarının, AB müktesebatına uyumu gerekmektedir. Nitekim daha önce belirtildiği gibi, 2003 yılında yayımlanan AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin

Türkiye Ulusal Programı'nda, Devlet Yardımları başlığı altında yer alan Mevzuat Uyum Takvimi'nde müktesebata uyumu gerektiren mevzuat listesinde yukarıda özetlenen Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortasına Uygulanan Komisyon Bildirisi (2001/C217/02) yer almaktadır. Diğer yandan AB, DTÖ Sübvansiyonlar Kodu hükümlerini kabul ettiğinden, Türk Eximbank, kısa vadeli ihracat kredilerinde DTÖ Sübvansiyonlar Kodu'nun resmi destekli ihracat kredilerine ilişkin (k) maddesine uyduğu müddetçe, AB mevzuatına uyum sağlamış olacaktır.

3.2 Türk Mevzuatında Yapılması Gereken Değişiklik ve Yenilikler

Türkiye bir taraftan Gümrük Birliği'ni tesis eden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile diğer taraftan da Ulusal Program ile AB mevzuatına uygun bir devlet yardımları rejimi benimseme ve uygulama yükümlülüğünü üstlenmiş bulunmaktadır. Diğer alanlarda yapılması gerekenler ise aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Devlet yardımları uygulamasının birden çok bağımsız birim tarafından yürütülmesi nedeniyle, uygulama mevzuatı da ayrı ayrı çıkarılmaktadır. Bu nedenle, aynı konuda destekler içeren değişik mevzuatların bir araya getirilmesi ve yardım politikalarının birbirine uyumlu ve tamamlayıcı mahiyette olması gerekmektedir.
- Devlet yardımı uygulamalarının ve sistemin tümünün AB'nin NUTS (Nomenclature of Units for Territorial Statistics) esasına dayalı bölgesel mevzuat zeminine oturtulması zorunludur. Bölgesel yardım mevzuatı ve teknikleri olarak tanımlanabilecek NUTS, coğrafi bazda tespit edilmiş kalkınmışlık kriterleri esası üzerine kuruludur. Bu kriterlere göre coğrafi ünitelerin gelişmişlik düzeyleri belirlenmekte ve yardım seviyeleri buna göre ayarlanmaktadır. Türkiye, 1/95 sayılı OKK gereğince 5 yıl boyunca, ki bu süre uzatılmıştır, en az gelişmişlik düzeyinde sayılmıştır. Dolayısıyla yukarıda sayılan yardımları azami düzeyde uygulayabilecektir. Ancak söz konusu mevcut konumun

devam ettirilebilmesi için ivedilikle bölgesel yardım mevzuatı ve tekniklerinin uyumlaştırılması gerekmektedir.

- AB Komisyonu, üye devletlerdeki tüm yardım programı uygulamalarını bildirim ve onay safhasından başlayarak, programın neticelenmesi safhasına kadar izlemektedir. Dolayısıyla üye devletlerde, Komisyonu bu şekilde daimi olarak bilgilendirecek bir örgüte, diğer bir ifade ile milli düzeyde oluşturulacak bir “Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurumu”na (National State Aid Monitoring Authority) ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kurumun görevi, devlet yardımı uygulamalarının AB müktesebatında yer alan kriterlere uygunluğunu değerlendirmek olacaktır. Böylece Komisyon, izleme ve denetim işlevini bu kuruluşu muhatap alarak sürdürebilecektir. Özetle, devlet yardımları alanında idari anlamda yeniden yapılanma gereklidir.

Devlet yardımları alanında AB müktesebatına uyum açısından, AB mevzuatının yerli mevzuatın içine yerleştirilmesi, diğer bir ifade ile birebir üstlenilmesiyle uyum sorununun çözülmesi mümkün görülmektedir. Bu sorunların çözümü aşamasında ortaya çıkması muhtemel idari ve teknik sıkıntıların aşılabilmesi ve sürecin kısaltılabilmesi açısından teknik düzeyde ortak çalışmalar yapılması gerekecektir. Bölgesel esası getiren NUTS sistemine geçiş çalışmaları, bu alandaki sorumlu kuruluş olarak tanımlanan tüm kuruluşların ortak çalışmasını gerekli kılmaktadır. Öte yandan, AB’den ekonomik ve sosyal açıdan oldukça farklı bir yapıya sahip olan Türkiye’nin devlet yardımları sistemine, AB’de kullanılan devlet yardımları enstrümanlarının (bölgesel ve sektörel tercih kriterleri, KOBİ tanımı, yardım tavanları ve gerekçeleri gibi) yerleştirilmesi ve uyarlanabilmesi için teknik düzeyde AB ile ortak çalışma imkanları yaratılmalıdır.

“Türkiye’nin AB’ye Katılım Sürecine İlişkin 2004 Yılı İlerleme Raporu ve Tavsiye Metni”nde Rekabet Politikası başlığı altında yer alan devlet yardımları bölümünde son İlerleme Raporu’ndan bu yana kaydedilen gelişmelere ilişkin olarak “Devlet yardımları mevzuatının kabulü ya da devlet yardımları izleme kurumunun kurulmasına ilişkin hiçbir gelişme kaydedilememiştir” ifadesi kullanılmıştır. Bu kilit noktada ilerleme sağlanamaması, bir devlet yardımları kontrol rejiminin

uygulanmasını engellemekte ve devlet yardımlarının verilmesi suretiyle piyasalardaki rekabetin bozulması tehlikesini doğurmaktadır. Bu durum ayrıca rekabet kurallarının uygulanmasına ilişkin OKK'nın kabulünü geciktiren temel bir etkidir.

Özetle devlet yardımı alanında uyumun sağlanması açısından büyük çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Mevcut durumda devlet yardımları çerçeve kanunu kabul edilmediğinden, AB Anlaşması'nın devlet yardımlarının kontrol edilmesine ilişkin kurallarına uyum söz konusu değildir. Çok geniş kapsamlı olan bu konudaki teknik ve idari düzenlemelere ilişkin AB Komisyonu ile ortak çalışmalar yapılması gerekliliği açıktır. Bu alanda yapılması gerekenlerin başında devlet yardımlarına ilişkin birimin kurulması gelmektedir. 2004 Yılı İlerleme Raporu'nda da belirtildiği gibi Türkiye acilen AB devlet yardımları kuralları ile uyumlu bir devlet yardımları izleme mevzuatı kabul etmeli ve işlevsel açıdan bağımsız bir devlet yardımları izleme kurumu kurmalıdır. Devlet yardımlarını izleme ve denetlemeden sorumlu olacak otoritenin kurulmasını müteakiben ilk altı ay içerisinde devlet yardımlarına ilişkin taslak mevzuatın yayımlanması gerekmektedir.

3.3 Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Uygulanan Teşviklerin Mukayeseli Olarak Değerlendirilmesi

Avrupa Birliği ülkelerinde teşvik araçları daha çok orta ve uzun vadeli kredi programları, ihracat kredi sigortası ve garanti programları üzerine yoğunlaşmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde genelde sigorta ve garanti hizmeti sunan kurumlar, kredi finansmanı sağlamamaktadır. Finansman kuruluşları ayrı bir çatı altında faaliyet göstermektedir. İhracat kredileri daha çok ticari bankalar veya ihracat kredi kuruluşları dışında başka bir kuruluş tarafından yürütülürken, ihracat kredi sigortası ve garantisi devlet destekli, devlet ve özel ortaklaşa veya sadece özel statüdeki ihracat kredi kuruluşları tarafından yürütülmektedir. Türkiye'de ise ihracat kredisi, sigortası, garantisi faaliyetlerini, temel olarak Türk Eximbank yürütmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinde sigorta ve garanti programları Türkiye'de uygulanan sigorta ve garanti programlarına göre çok çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Avrupa Birliği

lkelerinde tahvil sigortası, yeni pazarlara yönelik sigorta desteği, kur riski sigortası, yurt dışı yatırım sigortası, yurt dışı müteahhitlik sigortası, piyasa araştırmaları sigortası gibi çok spesifik bazda sigorta imkanları sunulmaktadır. Türkiye’de ise kısa vadeli ihracat kredi sigortası, spesifik ihracat kredi sigortası, sevk sonrası politik risk programı uygulanmaktadır (Erkan, Acar, 2005 s.23).

Teşviklerin amaç ve hedeflerinde de yapısal farklılıklar görülmektedir. Sektörel olarak Avrupa Birliği’nde teşvikler, tarım, balıkçılık ve sanayi hizmetleri alanlarına yönelmektedir. Türkiye’de ise kalkınmada öncelikli yreler ile KOBİ ayırımı yapılmakta ve ihracata yönelik olanlara daha fazla kaynak kullandırılmaya çalışılmaktadır.

Toplulukta özellikle devlet garantisi altında dış kaynaklı kredi kullanımı oldukça yaygındır. Ayrıca garanti mekanizmasının etkin işlemesi ve faiz sübvansiyonu yoluyla özel banka ve finans kuruluşlarının kaynaklarının ihracata yönlendirildiği görülmektedir. Türkiye’de ise ihracat kredilerinde devlet kaynaklı düşük faizli kredi programları ağırlıktadır.

Kuşkusuz, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında, teşvik amaç ve hedefleri arasındaki yapısal farklılıklar, aslında farklı gelişmişlik seviyelerinden kaynaklanmaktadır. Avrupa Birliği lkelerinin çoğunda kredi programlarının, sigorta ve garanti mekanizmaları ile tamamlayıcı nitelikte etkin bir şekilde ve geniş kapsamlı sürdürülmesi, söz konusu ülkelerdeki ekonomik ortamın, fiyat değişmeleri ve kredi maliyetlerindeki istikrarın, göreli olarak daha olumlu olmasının bir neticesidir.

İstikrar programının başarıyla sürdürülmesi durumunda, ekonomik koşullarda meydana gelecek iyileşmeye paralel olarak, ticari bankalar ihracatın finansmanına daha fazla katkıda bulunabilecektir. Dolayısıyla, Türk Eximbank da kısa vadeli ihracat kredileri kullandırımını azaltarak, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, daha çok ihracat kredi sigortası ve garanti programlarına yönelebilecektir.

3.4 AB’de Devlet Yardımlarına İlişkin Mevzuat ile DTÖ’nün Sübvansiyonlara İlişkin Düzenlemesinin Karşılaştırılması

Uluslararası ticarete kullanılan devlet yardımları, DTÖ’nün “Sübvansiyonlar ve Telif Edici Önlemler Anlaşması”na (Agreement On Subsidies and Countervailing Measures) tabiidir. Kendi üyeleri arasındaki ticaret engellerini kaldırmayı ve daha güçlü bir ticaret sistemi oluşturmayı amaçlayan AB, DTÖ’nün ticaret alanındaki kurallarına işlerlik kazandırılmasına büyük önem vermektedir. Bu çerçevede, AB Anlaşması’nın devlet yardımlarına ilişkin hükümleri (87-89), DTÖ’nün Sübvansiyonlar ve Telif Edici Tedbirler Anlaşması (Sübvansiyonlar Kodu) ile aynı kuralları benimsemiştir. Nitekim Türkiye, “Rekabet” başlığı altında yer alan 35. maddesi uyarınca, devlet yardımlarına ilişkin kuralların uygulanmasında DTÖ Sübvansiyonlar Kodu hükümlerini uygulamayı taahhüt etmiştir.

3.4.1 DTÖ Sübvansiyonlar ve Telif Edici Önlemler Anlaşması

Sübvansiyonlara ilişkin DTÖ mevzuatı olan Sübvansiyonlar Kodu, sübvansiyon ve sübvansiyonlara karşılık uygulanabilecek telif edici önlemlere ilişkin bir DTÖ düzenlemesidir. Bu düzenleme ile ulusal politikalarının önemli amaçlarını gerçekleştirmek üzere hükümetler tarafından kullanılan sübvansiyonların, ticaret ve üretim üzerinde olumsuz etkileri olabileceği kabul edilmekte ancak sübvansiyonların kullanımının herhangi bir taraf ülkenin çıkarlarını olumsuz yönde etkilememesi öngörülmektedir. Sübvansiyonlar Kodu’nun 1. maddesinde sübvansiyonun tanımı yapılmaktadır. Eğer herhangi bir program, hükümet veya bir hükümet organı tarafından sağlanan bir mali katkı unsuru içeriyor ve kullanıcı da bundan fayda sağlıyorsa, söz konusu mali katkı, sübvansiyon tanımına girmektedir. Maddeleştirmek gerekirse:

- Herhangi bir hükümet uygulaması fonların doğrudan transferini (örneğin yardım, kredi ve sermaye aktarımı (equity infusion)),

fon veya borçların olası doğrudan transferini (örneğin kredi garantisi (loan guarantees)) içeriyorsa,

- Aksi takdirde ödenmesi gereken hükümet gelirlerinden vazgeçiliyor veya tahsil edilmiyorsa,
- Herhangi bir hükümet genel altyapı dışında mal veya hizmet temin ediyor veya mal satın alıyorsa,
- Herhangi bir hükümet bir fon mekanizmasına ödeme yapıyorsa veya normal olarak hükümetin yetkisinde olan yukarıdaki maddelerde belirtilen tipte bir veya birden fazla işlevi yürütmek üzere özel bir organı görevlendiriyor veya yürütmesi için talimat veriyorsa ve uygulama normal olarak hükümetlerce izlenen uygulamadan gerçek anlamda farklı değilse sübvansiyonun varlığı kabul edilmektedir.

Anlaşmaya göre sübvansiyonlar yasaklanmış sübvansiyonlar ve dava edilebilir sübvansiyonlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Yasaklanmış sübvansiyonlar, ihracat performansı şartına bağlı sübvansiyonlar ve ithal malı yerine yerli malı kullanımına yönelik sübvansiyonlar olarak ikiye ayrılır. Yasaklanmış sübvansiyonlar anlaşmada özgül addedilmektedir. Diğer bir ifade ile, yasaklanmış sübvansiyonların, uygulandığı ülkede kaynak dağılımını bozduğu ve dış ticarete haksız rekabete yol açtığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla, ihracat sübvansiyonları (ihracat performansına dayalı sübvansiyonlar) veya ithal malı yerine yerli malı kullanımına yönelik sübvansiyonlar da doğrudan özgül sayılmakta ve Sübvansiyonlar Kodu kapsamında soruşturmaya konu olabilmektedir. İhracat performansı şartına bağlı sübvansiyonlar, Sübvansiyonlar Kodu ile yasaklanmaktadır. Burada ihracat performansına bağlı olması ifadesi ile, ihraç edilen her bir birim ürün başına devlet tarafından belirli bir miktarda sağlanan sübvansiyon kastedilmektedir (Örneğin ihraç edilen araba başına 1.000 ABD Doları gibi). Öte yandan Anlaşma, ihracat performansı dışında diğer bazı durumlarda da sağlanan sübvansiyonu ihracat sübvansiyonu saymıştır. Eğer, sağlanan sübvansiyon, gerçekleşeceği tahmin edilen ihracata veya ihracat kazançları şartına

bağlanıyorsa, bu da ihracat sübvansiyonu kabul edilmekte ve Sübvansiyonlar Kodu kapsamında yasaklanmış sübvansiyon tanımına girmektedir.

3.4.2 Resmi Destekli İhracat Kredisi ve İhracat Kredi Sigortası/Garantisi Uygulamaları Alanında Uygulanan Sübvansiyonlara İlişkin DTÖ Düzenlemesi

Resmi ihracat kredi kurumları tarafından sağlanan ihracat kredisi ve ihracat kredi sigortasına DTÖ’de Sübvansiyonlar Kodu ile bir sınırlama getirilmiştir. Sübvansiyonlar Kodu’nun birinci ekinde yer alan liste, muhtelif ihracat sübvansiyonu şekillerini içermektedir. Ancak bu liste, ihracat sübvansiyonlarının tamamını vermemektedir. Yani bu listede belirtilmeyen ihracat sübvansiyonu uygulamaları da olabilir. Söz konusu listenin (j) ve (k) maddeleri resmi destekli ihracat kredileri ile ihracat kredi sigortası ve garantisi programlarına ilişkindir. (j) maddesine göre, bir ihracat kredi garanti veya sigorta programı, programdan kaynaklanan uzun dönemli işletme maliyetleri ve kayıpları karşılamayacak prim oranları üzerinden uygulanması durumunda, ihracat sübvansiyonu sayılacaktır. (k) maddesine göre ihracat kredileri, fon maliyetlerinin altında faiz oranları ile kullandırıldığı takdirde ihracat sübvansiyonu kabul edilecektir. Bu iki maddede Sübvansiyonlar Kodu farklı bir yaklaşım sergilemiştir. Anlaşmanın genelinde sübvansiyonun alıcıya bir yarar sağlayıp sağlamamasını bir kriter olarak alırken, yalnızca bu iki maddede sağlanan sübvansiyonun, devlete veya ilgili devlet kurumuna olan maliyetini kriter olarak kabul etmiştir. Ortaya böyle bir maliyet çıkması durumunda, bunu yasaklanmış sübvansiyon olarak addetmiştir. Burada nihai amaç; resmi ihracat kredi kurumlarının zarar ederek kamuya yük olmasını engellemektir.

DTÖ Sübvansiyonlar Kodu’na göre Türk Eximbank kısa vadeli kredi ve sigorta uygulamalarının değerlendirilmesi:

Dünyadaki tüm ihracat kredi kurumları ihracat kredisi, ihracat kredi sigortası/garantisi yoluyla, ihracat şartına bağlı olarak sübvansiyon sağlamaktadır. Sağlanan bu ihracat sübvansiyonları, (j) ve (k) maddelerine aykırılık teşkil etmediği, diğer bir ifade ile maliyetlerin altına düşmediği veya OECD Anlaşması hükümlerine

uygun olduğu sürece yasaklanmamaktadır. Ancak, resmi destekli kısa vadeli kredi-sigorta programlarında maliyetleri karşılasa da, piyasa oranlarının altındaki uygulamalar dava edilebilir sübvansiyon olarak addedilmekte ve soruşturma konusu olabilmektedir. Anlaşma, burada uygulanan sübvansiyonun tespiti için alıcıya sağlanan faydayı belirlemek amacıyla yapılacak karşılaştırmada, programın uygulandığı ülkenin piyasa oranları veya değerlerinin kullanılmasını öngörmektedir. Nitekim, Sübvansiyonlar Kodu’nun 14. maddesinde “Alıcıya Yararı Açısından bir Sübvansiyon Miktarının Hesaplanması” başlığı altındaki (b) bendinde, hükümetin verdiği bir krediyi, krediyi alan firmanın, hükümet kredisine ödediği miktarla bu firmanın piyasadan fiilen elde edebileceği mukayese edilebilir ticari kredi için ödeyeceği miktar arasında bir fark varsa, bu fark fayda olarak tespit edilmektedir. Yine aynı şekilde (c) bendinde, hükümet tarafından verilen bir kredi garantisi, garantiyi alan firmanın, hükümet tarafından garanti edilen krediye ödediği miktarla bu firmanın hükümet garantisi olmayan mukayese edilebilir bir ticari krediye ödeyeceği miktar arasında bir fark varsa fayda, masraflardaki herhangi bir fark için düzeltilen bu iki miktar arasındaki fark olur.

DTÖ üyesi ülkeler, sübvansiyon uygulamalarını Sekreteryaya’ya bildirmekle yükümlüdürler. Türk Eximbank da “Subsidy Notification” başlığı altında her yıl “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Komitesi”ne bildirimde bulunmaktadır. Bu bildirimde kısa vadeli kredi-sigorta uygulamalarında her zaman maliyetlerin gözetildiği, orta ve uzun vadeli programlarında da OECD Uzlaşması’na uyulduğu belirtilmektedir. DTÖ’ye yapılan bildirimlerin hiçbir yasal sonucu yoktur. Yasal bir sonuca ulaşmak için mutlaka ilgili DTÖ prosedürüne uygun koşullarda, anti-sübvansiyon veya anti-damping soruşturması başlatılması gerekmektedir.

Resmi Destekli İhracat Kredileri (İhracat Kredileri, İhracat Kredi Sigortası ve Garantisi) Alanında Uygulanan Devlet Yatırımlarına İlişkin AB Mevzuatı:

İhracat kredileri alanındaki AB mevzuatının büyük bir kısmı, OECD’nin bu alandaki düzenlemelerinden oluşmaktadır. Birlik, OECD düzenlemesinde zaman içerisinde yapılan değişiklikleri de, resmi destekli ihracat kredilerine ilişkin olarak çıkardığı yeni Konsey Kararları ile kendi mevzuatına uyarlamaktadır. Bu alandaki diğer önemli düzenlemeler ise:

- Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası alanındaki üç Komisyon Bildirisi,
- Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortasına ilişkin Konsey Direktifi'dir.

3.5 Resmi Destekli Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortasına İlişkin AB Mevzuatı

Kısa vadeli ihracat kredi sigortasına uygulanan devlet yatırımlarına ilişkin AB mevzuatı; 1997'de AB Resmi Gazetesi'nde (Official Journal of the European Communities C 281 of 17.09.1997) yayımlanan Komisyon Bildirisi, daha sonra 2001'de yapılan ve Birliğin Resmi Gazetesi'nde (Official Journal of the European Communities C 217 of 02.08.2001) yayımlanan değişiklikten (amendment) ve son olarak da 2004'de yapılan ve aynı gazetede yayınlanan (Official Journal of the European Communities C 307 of 11.12.2004) ekten oluşmaktadır.

1997 yılında yayımlanan Komisyon Bildirisi, resmi veya resmi destekli ihracat kredi sigortası kuruluşları ile özel ihracat kredi sigortası kuruluşları arasında rekabetin yaşandığı kısa vadeli ihracat kredi sigortası piyasasında, resmi kurumların faydalandıkları devlet yardımından dolayı oluşan rekabeti bozucu etkileri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bildiri, AB içinde ve dışındaki ülkelerle gerçekleştirilen ticaretten kaynaklanan kısa vadeli ihracat kredisi risklerine ilişkin ihracat kredi sigortasını kapsamaktadır. AB'ye üye ülkelerin resmi destekli ihracat kredi sigortası kuruluşlarının kısa vadeli ihracat kredi sigortasına ilişkin pazarlanabilir risklerini sigorta kapsamı altına almasını yasaklayan bildiri, çoğunlukla pazarlanamaz risklerin oluşturduğu orta-uzun vadeli ihracat kredi risklerini kapsam dışı bırakmaktadır.

Bildiride daha sonra bu alanda faaliyet gösteren resmi kurumların ve pazarlanabilir riskin tanımı yapılmaktadır. Devlet fonlarından yararlanan ve devlet nam ve hesabına veya devlet garantisi ile çalışan tüm kamu ve özel kurumlar resmi kurum olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlar; bakanlık veya diğer hükümet daireleri,

kamu kuruluşları veya kamunun kontrolündeki kuruluşlar ile tamamen özel kuruluşlar olabilmektedir. Öte yandan, büyük ölçüde veya tamamen kısa vadeli ihracat kredi sigortası ile uğraşan ve devlet nam ve hesabına veya devlet garantisi ile işlem yapmayan ihracat kredi sigortası kurumları özel kurum olarak tanımlanmıştır.

Pazarlanabilir riskler ise, AB ile bir dizi OECD ülkesindeki kamu alıcısı dışındaki alıcılara ait vadesi iki yıla kadar olan ticari riskleri kapsamaktadır. Söz konusu ülkeler aşağıdaki tablo 9’da verilmiştir. Pazarlanabilir riskler, yukarıda da değinildiği gibi, devlet destekli ihracat kredi sigortası kurumları tarafından kapsama alınması yasaklanmış risklerdir. Bunun dışındaki tüm riskler ise (politik riskler, kamu alıcılarına ve listedeki ülkeler dışındaki tüm alıcılara ait ticari riskler, doğal afetlerden kaynaklanan riskler) pazarlanamaz riskler olarak tarif edilmiş ve resmi destekli ihracat kredi kurumları tarafından kapsama alınabileceği belirtilmiştir. Ancak zaman içerisinde, özel reasürans piyasasının kapasitesindeki değişime göre, pazarlanabilir risklerin tanımının da değişebileceği vurgulanmıştır. Nitekim, 1997 yılında çıkan bildiride sadece ticari riskler pazarlanabilir risk olarak tanımlanırken, 2001 bildirisi politik riskleri de bu tanım altına almıştır. Komisyon, üye ülkelerdeki ulusal reasürans programlarını 6 ayda bir her üye devlet tarafından sunulan raporlardan takip etmektedir.

Tablo 9

Pazarlanabilir Risk Ülkeleri

AB Ülkeleri		Pazarlanabilir Risk Ülkeleri Kabul Edilen OECD Üyeleri
Almanya	İsveç	ABD
Avusturya	İtalya	Avustralya
Belçika	Letonya	İsviçre
Çek Cumhuriyeti	Litvanya	İzlanda
Danimarka	Lüksemburg	Japonya
Finlandiya	Malta	Kanada
Fransa	Macaristan	Norveç
Güney Kıbrıs	Polonya	Yeni Zellanda
Hollanda	Portekiz	
İngiltere	Slovakya	
İspanya	Yunanistan	
İrlanda		

1997 yılında yayımlanan Komisyon Bildirisi'nde, kısa vadeli ihracat kredi sigortası pazarında özel kurumlar ile rekabet halinde resmi kurumların, yararlandıkları devlet yardımından dolayı rekabeti kendi lehlerine bozduğu savunulmaktadır. Haksız rekabet olarak nitelendirilebilecek bu durum bildiride şöyle açıklanmaktadır:

Bazı üye ülkelerde resmi ihracat destek kurumları, birlik içinde ve çok sayıda üçüncü ülkelerle gerçekleşen ihracat işlemlerinde, devlet adına veya devlet garantisi ile kısa vadeli ihracat kredisinden doğan pazarlanabilir riskleri sigorta altına

almaktadır. Rekabet açısından ele alındığında, söz konusu kurumların devlet tarafından sağlanan bazı mali avantajlardan yararlanması, bu kredi-sigorta kuruluşlarının kullanıcılarına da daha uygun kredi-sigorta koşulları sunmasına imkan vermekte, bu durumda özel sigorta kuruluşları aleyhine rekabeti bozucu etki yaratmaktadır.

Kısa vadeli kredi sigortası alanında rekabeti bozduğu kabul edilen faktörler şunlardır:

- Sigorta kuruluşunun, normal piyasa oranlarının altındaki oranlar üzerinden veya hiç faiz ödmeden borçlanmasına imkan sağlayan devlet garantileri,
- Yeterli karşılıkların ayrılması açısından kamu ve özel sigorta kuruluşlarının yükümlülükleri arasındaki fark,
- Normalde ödenmesi gereken vergilerde indirim veya muafiyet,
- Devlet tarafından sağlanan yardım veya aktarılan sermaye.

Resmi veya resmi destekli ihracat kredi kurumlarına sağlanan bu mali avantajlar, devlet yardımı sayılmakta, bu yolla ortaya çıkan rekabeti bozucu etkinin ortadan kaldırılması için üye ülkelerin aşağıda belirtilen devlet yardımı uygulamalarına son vermesi istenmektedir:

- Borçlanma veya zararların karşılanmasında devlet garantileri,
- Yeterli karşılıkların ayrılması yükümlülüğünden muafiyet,
- Normalde ödenmesi gereken vergi ve diğer harçlarda indirim ve muafiyet,
- Normal piyasa koşullarında faaliyet gösteren özel bir yatırımcının kabul etmeyeceği koşullarda herhangi bir ihracat kredi kurumuna yardım, sermaye temini veya diğer mali imkanlar sağlama yolu ile yapılan yatırım,

- Aynı nitelikteki kamu hizmetlerinin (kamu altyapı ve imkanları, ayrıcalıklı bilgiye ulaşım ve kullanım) maliyetleri yansıtmayan koşullarda sağlanması,
- Devletin, resmi ve resmi destekli ihracat kredi sigortası kurumu aracılığıyla dolaylı veya dolaysız olarak piyasadan daha uygun koşullarda reasürans yapması.

Resmi veya resmi destekli bir ihracat kredi sigortası kurumu ancak, yukarıda sayılan devlet yardımı uygulamalarından vazgeçmesi durumunda pazarlanabilir riskler için sigorta hizmeti verebilir. Aksi durumda AB'ye üye ülkelerin resmi destekli ihracat kredi sigortası kuruluşlarının kısa vadeli ihracat kredi sigortasına ilişkin pazarlanabilir riskleri sigorta kapsamı altına alması yasaktır. Günümüz itibariyle geçerli olan pazarlanabilir risk tanımı ise şöyledir: AB üyesi ülkeler ve bazı OECD üyesi ülkelerdeki kamu ve özel borçlulardan kaynaklanan ticari ve politik risk olup bu riskler için maksimum vade iki yıla kadardır. Bu tanım dışında kalan tüm riskler pazarlanamaz risk olarak kabul edilmiştir.

Ancak AB, burada ilgili ülkenin koşullarını dikkate almak amacıyla bir istisna getirmiştir. İlgili ülkede faaliyette bulunan ihracat kredi sigortası kuruluşlarının yetersiz sigorta veya reasürans kapasitesi nedeniyle pazarlanabilir riskleri kapsayamamaları halinde, söz konusu riskler geçici olarak pazarlanamaz risk olarak kabul edilmekte ve yukarıda belirtilen türdeki devlet yardımları geçici olarak sağlanabilmektedir. Ancak bu durumda devlet yardımı alan kurum, kendi hesabına yaptığı pazarlanabilir risklerin sigortası ile devlet hesabına ve devlet garantisi ile gerçekleştirdiği pazarlanamaz risklerin sigorta işlemlerini ayrı birimlerde ve ayrı hesaplarda takip etmekle yükümlüdür.

3.6 Orta-uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortasına İlişkin AB Mevzuatı

Orta-uzun vadeli ihracat kredi sigortasına ilişkin AB mevzuatı 7 Mayıs 1998 tarihli 98/29/EC sayılı Konsey Direktifi'dir. Direktif, orta ve uzun vadeli ihracat kredi sigortası işlemlerine ilişkin koşulların uyumunu amaçlamaktadır.

Her üye devlet kendi resmi ihracat kredi sigortası sistemine sahiptir, ancak uygulanan prim oranları, garanti ve kapsam koşulları, Birlik içinde faaliyet gösteren firmalar arası rekabet bazen ciddi boyutta zarar verecek şekilde farklılıklar gösterebilmektedir. Yukarıda belirtilen Konsey Direktifi, bu farklılıkları gidermek suretiyle ihracat kredi sigortası uygulamalarını uyumlaştırmayı amaçlamaktadır.

Direktif, bir üye ülkeden yapılan mal ve/veya hizmet ihracına, dolaylı veya dolaysız olarak devlet adına veya devletin desteği ile sağlanan iki yıl ve daha uzun vadeli sigorta imkanını kapsamaktadır. Üye ülkeler; herhangi bir kurum (insurer) adına veya devlet desteği ile dolaylı veya dolaysız olarak AB dışındaki bir ülkeye yapılan ihracatı, iki yıl veya daha uzun vadeyle ihracat kredi sigortası, garantisi ve yeniden finansmanı şeklinde kapsama alırken bu Direktif hükümlerine uymayı taahhüt eder. Direktifin eki, resmi destekli ihracat kredi sigortası işlemlerinde sigortacı kurumların (insurers) uymakla yükümlü olduğu genel ilkeleri içermektedir. Birinci bölüm kapsam, ikinci bölüm prim, üçüncü bölüm ise ülke kapsam koşullarına ilişkindir. Dördüncü bölüm ise daha fazla şeffaflık sağlamak amacıyla bildirim prosedürünü anlatmaktadır.

Kapsama ilişkin genel ilkeler; genel prensipler ve tanımlar, kapsama alanı, zararların nedenleri ile sorumluluk dışı haller ve zararın tazminine ilişkin koşulları kapsamaktadır.

Prime ilişkin genel ilkeler; daha fazla şeffaflığın sağlanması amacıyla ihracat kredi sigortası işlemlerinde prim uygulamasına bir çerçeve çizmekte ve bunu yaparken primlerin yakınsamasını gözetmektedir. Söz konusu çerçeve, Haziran 1997'de OECD ile bu alanda müzakere edilmiş hükümleri de içermektedir. 20 Haziran 1997 tarihinde OECD, üye ülkelerin resmi destekli ihracat kredi kurumlarının orta ve uzun vadeli ihracat kredi sigortası uygulamalarını birbirine

yakınlaştırmak amacıyla, minimum prim oranlarını düzenleyen Knaepen Paketi (Knaepen Package)'ni de içeren bir anlaşmayı kabul etmiştir. Ülkeler için zorunluluk taşımaması nedeniyle Centilmenlik Anlaşması olarak adlandırılan anlaşma ile minimum prim oranları sistemi (minimum premium benchmarks), 1 Nisan 1999 tarihinden itibaren uygulamaya geçirilmiştir. Bu sistem çerçevesinde, ülkeler risklerine göre yedi gruba ayrılmakta ve minimum prim oranları hesaplanırken bu gruplar göz önünde bulundurulmaktadır. Söz konusu düzenleme ile orta ve uzun vadeli ihracata destek veren resmi destekli ihracat kredi kurumlarının uygulamalarının birbirine yakınlaştırılması ve standart bir sistem oluşturulması amaçlanmıştır.

Ülke kapsam koşullarına ilişkin genel ilkeler ise bu alanda faaliyet gösteren ihracat kredi kurumları arasında karşılıklı bilgilendirme için gerekli formatı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bilgiye, sigorta kurumları tarafından yıllık olarak üretilen teknik sonuçlara ilişkin veriler de ilave olmaktadır.

Genel ilkelere bazı esneklikler getirilmiştir; verilen garantinin özelliklerinde yapılan değişikliklerin, uygulanan primlere yansıtılması ve diğer ihracat kredi kurumları ile Komisyon'a bildirilmesi koşulu ile bu kuralların ihlaline izin verilmektedir.

Direktif, Birlik genelinde daha fazla şeffaflık sağlamak amacıyla bildirim prosedürlerini de içermektedir. Bu alanda uygulanan dört prosedür şöyledir:

- İhracat sigorta kurumunun bir önceki yıl gerçekleştirdiği faaliyetler ve bir sonraki yıl uygulayacağı kapsam koşullarına ilişkin detaylı bilginin yıllık bildirimi,
- Borçlunun statüsüne (kamu veya özel) ilişkin anlaşmazlıklarda alınan kararın bildirimi,
- İhracat sigorta kurumunun daha uygun koşullar sunarak veya normalde kapsam dışında tuttuğu ülkelerdeki borçlulara sigorta imkanı sağlayarak, Direktif ekinde yer alan koşullardan sapma niyetinin olduğu durumlarda, önceden bildirimde bulunması,

- İhracat sigorta kurumunun Direktif ekinde yer alan koşullardan daha elverişsiz koşullar sunması veya diğer bir ihracat kredi kurumunun bildirdiğinden daha uygun koşullarda işlem yapması durumunda, sonradan bildirimde bulunması.

AB'nin resmi destekli ihracat kredi ve sigortası alanındaki mevzuatı; iki yıl ve daha uzun vadeli olanlarda OECD Uzlaşması'na paralel Konsey Kararları'ndan ve orta-uzun vadeli ihracat kredi sigortasına ilişkin Komisyon bildirilerinden, iki yıldan kısa vadeli olanlarda ise ihracat kredi sigortası alanındaki ilgili Konsey Direktifleri'nden oluşmakta olup kısa vadeli ihracat kredilerinde AB mevzuatında özel bir düzenleme bulunmaktadır.

AB'nin, orta-uzun vadeli ihracat kredisi, ihracat kredi sigortası/garantisine ilişkin mevzuatı, OECD Uzlaşması çerçevesinde ve paralelindedir. AB ile Gümrük Birliği kapsamında; Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından AB'nin iki yıl ve daha uzun vadeli resmi destekli ihracat kredilerini düzenleyen 93/112/EEC sayılı Konsey Kararı'na uyumlu İhracat-96/12 sayılı tebliğ, 23 Ocak 1996 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ kapsamında belirlenen uygulamadan Türk Eximbank sorumlu tutulmuştur. Bu kapsamda Türk Eximbank da orta ve uzun vadeli ihracat kredi programlarını OECD Uzlaşması ile paralel hükümleri içeren AB mevzuatı ile uyumlaştırmış bulunmaktadır. Dolayısıyla, resmi destekli orta-uzun vadeli ihracat kredisi, ihracat kredi sigortası ve garantisi alanında AB ile uyum sağlanmıştır.

3.7 AB'ye Uyum Sürecinde Türk Eximbank Bünyesinde Gerçekleştirilmesi Planlanan Çalışmalar

Türk Eximbank'ın uygulamakta olduğu program doğrultusunda, AB ile uyuma ilişkin gerçekleştirmeyi planladığı çalışmalar aşağıda sıralanmaktadır:

3.7.1 Mevzuat

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal kriz sonrasında Türkiye, ekonomik, sosyal ve idari bakımdan yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu süreçte, Türk bankacılık sektörü reorganizasyonunu tamamlamış, uluslararası denetim ve raporlama standartları uygulanmaya başlanmış, bankalara yönelik iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi düzenlemeleri yürürlüğe konularak söz konusu bölümlerin banka bünyelerinde yer alması zorunlu tutulmuştur. Ayrıca, Kasım 2005 itibariyle yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile yeni yükümlülükler getirilmiş olup, bankalar bir yıl içerisinde bu yükümlülüklere uymaya zorunlu kılınmıştır.

Diğer taraftan, Türkiye ve Dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelerin de etkisiyle Türk Eximbank'ın faaliyetlerinde yeni stratejilerin belirlenmesine (sigorta/garanti programlarının öneminin artması, orta-uzun vadeli proje kredilerine ağırlık verilmesi) ihtiyaç duyulması ve bu doğrultuda yeni finansman ve kaynak politikalarının benimsenmesi zorunluluğunun doğmasıyla, Türk Eximbank faaliyetlerinin yeniden tanımlanması gereği ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak, AB ile tam üyelik müzakereleri çerçevesinde “Rekabet Politikaları” alanında, ihracattaki desteklerin AB kriterlerine uyumu mecburiyeti doğmuştur. Bu gelişmeler paralelinde, Türk Eximbank'ın mali ve idari açıdan yeniden yapılandırmasına yasal zemin hazırlayan yeni ve kapsamlı bir kanuna ihtiyaç duyulmuştur.

Türk Eximbank, faaliyetlerinin içeriği ve yapısı açısından hem kamu kurumu, hem banka, hem de ihracat kredi kurumu özelliklerine sahiptir. Bu açıdan Türk Eximbank'ın, Türkiye'deki diğer kamu kurumları ve finansal kuruluşlardan farklı olarak yurt içi kamu kurumları ile ilgili kanun, yönetmelik ve düzenlemeler ile birlikte bankalarla ilgili yasal düzenlemelere de tabi olmasının yanısıra, diğer ülkelerdeki benzerleri gibi, uluslararası kuruluş ve organizasyonların normlarına ve düzenlemelerine de uymak zorundadır. Bu kapsamda Türk Eximbank, üstlendiği misyonu yerine getirirken DTÖ, OECD, AB ve Berne Union gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından belirlenen dış ticaret ve dış ticaretin finansmanı ile ilgili normlara uymaktadır.

Bu nedenle, Türk Eximbank'ın diğer ihracat finansman kuruluşları ile uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazanabilmesi, değişen ve gelişen dünya ticaretinden Türkiye'nin daha fazla pay alabilmesini sağlayabilmesi, kaynaklarının aşırı vergi yükümlülükleri, sübvansiyonlar ve enflasyonun aşındırıcı etkisi ile daralmasının önüne geçilebilmesi, insan kaynakları dahil, organizasyon yapısına yeni bir çehre kazandırılabilmesi amacıyla şeffaf ve gerektiğinde esnek bir kuruluş halinde hareket edebilmesi zorunluluk arz etmektedir.

AB ile tam üyelik müzakereleri çerçevesinde “Rekabet Politikaları” alanında, ihracattaki desteklerin AB'ye uyumlulaştırılması mecburiyeti doğmuştur. Bu gelişmeler paralelinde, az sayıda olmakla birlikte, misyonu gereği nitelikli personel ile faaliyet göstermek zorunda olan Türk Eximbank, personelinin özlük ve sosyal haklarını düzenleyen, mali ve idari açıdan da yeniden yapılandırmasına yasal zemin hazırlayan yeni ve kapsamlı bir kanuna ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaç, Hükümetin 2003 yılında uygulamaya koyduğu Acil Eylem Planı'nda da “Türk Eximbank'ın yeni bir kanuna kavuşturulması” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu hususlar göz önüne alınarak Türk Eximbank'ın, sadece dört maddeden oluşan mevcut Kanununu ve bu Kanuna dayanılarak Bakanlar Kurulu'na yürürlüğe konulan 33 maddelik Esaslarını yeniden düzenleyerek, aynı zamanda bir kamu kuruluşu olan bankanın teşkilatı, fonksiyonları ve mali yapısı itibariyle günün ihtiyaçları ve küresel eğilimler doğrultusunda işlevsel amacına uygun olarak yeni bir teşkilat yapısına kavuşturmak üzere bir Kanun Tasarısının hazırlanması zorunluluğu doğmuştur. Bu amaca yönelik olarak sürdürülen Kanun çalışmalarında, Türk Eximbank'ın tüm özelliklerinin yansıtılmasına özen gösterilmiş olup, Banka'nın faaliyette bulunduğu 19 yıllık dönemde edindiği tecrübelerin yanı sıra, uluslararası arenada başarı ile faaliyet gösteren ihracat destek kurumlarının düzenleme ve tecrübelerinden de faydalanılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan “Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketinin Kuruluş ve Görevlerinin Düzenlenmesi ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı”nın 2006 yılında yasalaşması beklenmektedir.

3.7.2 Ülke Kredileri Canlandırılarak Yeni Pazarlara Girişin Özendirilmesi

Türk Eximbank, 1989 yılından itibaren özellikle Rusya Federasyonu ve Orta-Batı Asya Cumhuriyetlerinde iş alan ihracatçı ve müteahhitleri destekleyen ilk ihracat kredi kurumu olarak, diğer ülkelerdeki benzer kurumların girmeye cesaret edemediği bir dönemde kısıtlı kaynakları ile bu pazarlara girerek Türk ihracatçı ve müteahhitlerinin tanınmasını ve kalıcı bir pay almasını sağlamıştır. Yurt dışında faaliyet gösteren Türk müteahhitlik sektörünün bugün ulaştığı 75 milyar ABD Dolarlık iş hacminde, açılan bu kredilerin rolü büyük olmuştur.

Türk Eximbank'ın önümüzdeki dönemlerde de, ihracatçı ve müteahhitlerin yeni pazarlara girmesini benzer programlarla desteklemesi, AB ile uyum sürecinde asli görevi üzerinde yoğunlaşması anlamında faydalı olacaktır. Halihazırda Türk Eximbank bu hedefe yönelik olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenen stratejileri dikkate almaktadır. Bu çerçevede, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından oluşturulan “Komşu ve Çevre Ülkelerle Ticareti Geliştirme Stratejisi” ve daha sonra uygulamaya konan Afrika ülkeleri, Asya Pasifik ülkeleri ile ticareti geliştirme stratejileri ile bu pazarlara yönelik olarak başlatılan ihracat seferberliği çerçevesinde, Türk Eximbank destek ve faaliyetlerini bu ülkelerde yoğunlaştırmaya devam ettirmeyi planlamaktadır.

Ayrıca Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Politik Risk Sigortası Programı'nın Yürürlüğe Konulması; Türk müteahhitlerinin yurt dışında, özellikle politik riski yüksek olan ülkelerde üstlendikleri projeler için gereksinim duydukları “Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Politik Risk Sigortası Programı”nın uygulamaya konulması için 2006 yılında ilgili çalışmaların tamamlanması hedeflenmektedir.

3.7.3 Uluslararası Yükümlülükler

Türk Eximbank, DTÖ ile OECD İhracat Kredileri ve Kredi Garantileri Grubu (İKG)'na üyeliklerinden ve AB ile Gümrük Birliği Anlaşması'ndan kaynaklanan yükümlülükleri çerçevesinde, uyguladığı programlarda DTÖ ve OECD normları ile

diğer uluslararası düzenlemelere uygun hareket etmek durumundadır. Giderek daha zorlayıcı olan bu kurallara uyulmaması halinde, sübvansiyon veya anti-damping soruşturmaları gündeme gelmekte ve bunların aleyhte sonuçlanması durumunda telafi edici vergi veya anti-damping vergisi gibi yaptırımlara maruz kalınmaktadır. Bu kapsamda, Türk Eximbank programlarının DTÖ, OECD ve AB kurallarına uyumlaştırılması çalışmaları sürdürülmekte, yeni programlar hazırlanırken bu kurallar dikkate alınmaktadır.

Türkiye 1998 yılından itibaren OECD çatısı altında faaliyet gösteren İKG'na tam üyedir. Türk Eximbank İKG toplantılarında Türkiye'yi temsilen katılmakta ve İKG'ye periyodik raporlamalarda bulunmaktadır.

OECD İKG'de 2004 yılı başından itibaren üye ülkelerin ihracat destek kurumları tarafından uygulanmaya başlanan “Çevre ve Resmi Destekli İhracat Kredileriyle İlgili Ortak Yaklaşımlar Anlaşması”nın 2004 yılı başında yürürlüğe konulan yeni düzenlemesi paralelinde Türk Eximbank tarafından uygulamaya konulan Çevre Uygulama Esasları'nın uygulanmasına 2006 yılında da devam edilecektir.

OECD'nin önemle üzerinde durduğu uluslararası işlemlerde rüşvetle mücadele konusunda ise İKG'de oluşturulacak yeni düzenleme kapsamında Türk Eximbank, Türkiye'deki geçerli mevzuatla uyumlu olarak uygulamalarına devam edecektir.

3.7.4 Banka Personeli

Üstlendiği özellikli görevler nedeniyle nitelikli insan kaynaklarına sahip Banka'da 2005 yılı sonu itibariyle 369 personel görev yapmaktadır. Türk Eximbank, 2000-2004 yılları arasındaki dönemde, ayrılan personele rağmen yeni personel istihdamı gerçekleştirmemiştir. 2005 yılı içerisinde ise 44 personel alımı gerçekleştirilmiştir. 2005 yılı içerisinde işe başlayan uzman yardımcıları, T.C. Başbakanlık Devlet Personel Başkanlığı'ndan alınan onay çerçevesinde KPSS sonuçlarına göre Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından gösterilen adaylar

arasından yazılı ve sözlü sınav yapılarak seçilmiştir. Ayrıca, 2005 yılı içerisinde uzmanlık tezlerini hazırlayarak Banka Uzmanlık Tez Jürisi'ne sunan ve sözlü sınavda başarılı olan 9 uzman yardımcısı uzman kadrosuna atanmıştır.

Türk Eximbank'ın İstanbul şubesinde 25, İzmir şubesinde 8, Denizli, Kayseri ve Gaziantep irtibat bürolarında ise birer personel görev yapmaktadır.

Türk Eximbank personelinin 4'ü doktora, 50'si lisans üstü, 170'i lisans, 33'ü ön lisans eğitimi almış olup, 148'i yabancı dil bilmektedir.

2005 yılı içerisinde toplam 104 eğitim programına 129 personel ile 215 katılım sağlanmıştır. Bu programlardan, 4'ü Türk Eximbank'da düzenlenen programlar olup, 85 personelin katılımı; 80'i Türkiye Bankalar Birliği tarafından düzenlenen dönemsel seminerler, diğer güncel seminer ve konferanslar olup, 95 personelin katılımı; 15'i ise diğer yurt içi eğitim kurumlarının düzenledikleri seminerler olup 29 personelin katılımı sağlanmıştır. Ayrıca, yurt dışında düzenlenen 5 eğitim programına 6 personelin katılımı gerçekleştirilmiştir.

Türk Eximbank 2006 yılında açtığı uzman yardımcılığı sınavı ile de 25 yeni personel alımı ile nitelikli personel sayısını artırmayı planlamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

AB'nin orta-uzun vadeli ihracat kredisi ile ihracat kredi sigortası, OECD Uzlaşması paralelindedir. Türkiye de AB ile Gümrük Birliği çerçevesinde 1996 yılında yürürlüğe koyduğu tebliğ ile Türk Eximbank'ın söz konusu programlarını AB mevzuatı ile uyumlaştırmış bulunmaktadır.

AB, DTÖ Subvansiyonlar Kodu hükümlerini kabul ettiği için, Türk Eximbank kısa vadeli ihracat kredilerinde DTÖ'nün kurallarına uyduğu sürece AB mevzuatına uyum sağlamış olacaktır. Bununla birlikte Türk Eximbank, kısa vadeli ihracat kredi sigortasının AB müktesebatına uyumunu sağlamak durumundadır.

Türk Eximbank, Türkiye'deki pek çok kurum gibi AB ile uyum sürecinde değişime uğrayacaktır. Bu nedenle hem uyum sürecinin gerekleri doğrultusunda hem de ülkede oluşacak yeni konjonktüre ayak uydurabilmek amacı ile çeşitli çalışmalar yapması gerekecektir. Türk Eximbank, bu amaç doğrultusunda kendisine bir yol haritası çizmeli ve mevzuat, organizasyon, insan kaynakları boyutunda çalışmalar gerçekleştirmelidir. Türk Eximbank'ın geçireceği yeniden yapılanma sürecinde, değişime uğrayacak birimlerdeki iş süreçlerinin temelden yeniden düşünülmesi ve radikal bir biçimde yeniden tasarlanması anlamlı olacaktır.

Türk Eximbank'ın AB ile uyumuna ilişkin olarak yapılması önerilenler orta-uzun vadeli kredi ve sigorta/garanti programları'na ağırlık verilmesi, kısa vadeli ihracat kredi sigortası programlarının düzenlenmesi, farklı sigorta ürünlerinin sunulması ve banka personelinin eğitimi olarak sıralanabilir.

Uygulanan kararlı ekonomik politikalar sayesinde enflasyonun düşmesi ile sağlanan istikrar ve makro ekonomik dengelerde yaşanan iyileşme, Türk Eximbank'ın üstlendiği rolün de yeni kurallar veya yeni ekonomik çerçeveye göre belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Mevcut ekonomik konjonktür, bankacılık sektörünün reel

sektöre daha fazla destek sağlamaya başlaması ve ihracat/müteahhitlik sektörlerimizin ulaştığı altyapı ve birikim, Türk Eximbank’ın AB’deki ihracat kredi kuruluşları gibi kısa vadeli finansmandan orta ve uzun dönemli finansmana yönelmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede Türk Eximbank’ın önümüzdeki dönemlerdeki stratejisi, ihracatın ve döviz kazandırıcı hizmetlerin orta-uzun vadeli kredi, sigorta ve garanti programları ile desteklenmesi olmalıdır.

AB, resmi destekli ihracat kuruluşlarının pazarlanabilir riskleri sigortalamasını yasaklamıştır. Ancak bu konuda getirdiği istisna Türk Eximbank’ın şu andaki piyasa koşulları nedeni ile yararlanabileceği niteliktedir. İstisnaya göre, ilgili ülkede faaliyette bulunan ihracat kredi sigortası kuruluşlarının yetersiz sigorta ve reasürans kapasitesi nedeniyle pazarlanabilir riskleri kapsayamamaları halinde, söz konusu riskler geçici olarak “pazarlanamaz risk” olarak kabul edilebilmektedir. Türkiye’de 10 kadar sigorta kuruluşu ihracat kredi sigortası hizmeti için lisans almış olsa da sadece iki kuruluş, çok kısıtlı düzeyde olmak üzere, faal durumdadır. Bu nedenle piyasa koşulları Türk Eximbank’ın kısa vadeli ihracat kredi sigortası faaliyetlerini durdurmasına olanak vermemektedir. Ancak bu istisnanın da koşulları bulunmaktadır. Devlet yardımı alan kurum, kendi hesabına yaptığı pazarlanabilir risklerin sigortası ile devlet hesabına ve devlet garantisi ile gerçekleştirdiği pazarlanamaz risklerin sigorta işlemlerini ayrı birimlerde ve ayrı hesaplarda takip etmekle yükümlüdür. Bu durumda Türk Eximbank bünyesinde de Çek Cumhuriyeti’nin resmi ihracat destek kuruluşu EGAP’takine benzer değişimler yaşanabilecek ve kısa vadeli ihracat kredi sigortası faaliyeti Türk Eximbank’tan ayrılarak, ona bağlı bir kuruluş tarafından gerçekleştirilebilecektir. Bu değişimin ciddi bir organizasyonel farklılaşmayı getireceği açıktır. Piyasadaki koşulların değişmesi yani Türk Eximbank’ın bu alandaki faaliyetlerine rakip kuruluşların ortaya çıkması ve rekabet ortamının oluşması durumunda ise Türk Eximbank pazarlanabilir risklerin sigortalanması hizmetini tamamen özel sektöre bırakmak durumunda kalacaktır. Bu durumda oluşturulan yeni kuruluş özel sektörün sigortalamaktan kaçındığı pazarlanamaz risklerin sigortalanması ile ilgilenecektir. Diğer bir olasılık olarak, Türk Eximbank bünyesinde pazarlanabilir risklerin sigortalanması konusunda çalışan birimin özelleştirilmesi olacaktır. Özelleştirilerek bir şirket haline dönüşebileceği gibi birimin

piyasadaki rekabet üstünlüğü ve var olan portföyünden yararlanmak isteyebilecek yerli ve yabancı şirketler tarafından satın alınması da söz konusu olabilecektir.

AB bünyesindeki ülkelerin ihracat destek kuruluşları incelendiğinde Türk Eximbank'tan farklı olarak yurt içi kredi sigortası, yatırım sigortası gibi farklı programlar yürüttükleri görülmektedir. İhracat konusunda uzman olan Türk Eximbank bünyesinden ayrılacak olan Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası birimi bünyesinde, benzerlerinde olduğu gibi yurt içi sigortası hizmeti de verilebilir. Ayrıca ileriki dönemde piyasada ortaya çıkabilecek rekabet ortamında piyasada etkinliğini sürdürebilmek için ihracat kredi sigortasında farklı poliçe türlerinin sunulması faydalı olacaktır.

AB ile entegrasyon Türk Eximbank bünyesinde önemli değişiklikler yaratacaktır. Bir kuruluşun temel bileşeni olan insan faktörü de kuruluştaki yaşanacak değişimlerden etkilenecektir. Yapısal ve işlevsel değişim, çalışanların nitelik ve niceliklerinde farklı ihtiyaçlar yaratacaktır. Bu noktada Türk Eximbank'ın önünde iki seçenek yer alacaktır; dışarıdan personel temini ya da bünyesinde barındırdığı personelin eğitimi. Türk Eximbank sunduğu sigorta ve kredi hizmetleri ile bu piyasadaki en etkin kuruluştur. Son yıllarda ona yakın kuruluş ihracat kredi sigortası hizmeti vermek için lisans almış olsa da sadece iki tanesi çok sınırlı düzeyde faaliyet göstermektedir. Bu nedenle Türk Eximbank kendi piyasasındaki en deneyimli ve donanımlı personele halihazırda sahip bulunmaktadır. Türk Eximbank için rasyonel yaklaşım, personelini beklenen değişime hazırlamaktır. Değişime hazırlama ise eğitim ile gerçekleştirilebilir. Türk Eximbank, personelini bugünden çeşitli programlarla, ileride doğabilecek ihtiyaçlar doğrultusunda eğitime tabi tutmalıdır.

Kurumlarda yaşanan değişimlere, eğer önceden bir hazırlık yapılmamış ise, personel tarafından direnç gösterilebilir. Bu nedenle Banka bünyesinde yeniden yapılandırma sürecinin her aşamasında personel bilgilendirilmeli ve değişime karşı oluşabilecek direnç kırılmalıdır. Personel dahil olduğu ve kendi yararına olacağını düşündüğü değişim süreçlerini daha rahat kabullenebilecektir. Personel tüm yeniden yapılandırma süreci boyunca sürekli bir eğitime tabi tutulmalı ve bilgilendirilmelidir. Uyum süresi boyunca gerçekleştirilecek çalışmalara ilgili personel dahil edilerek,

hem onların bilgilendirilmesi, hem de onların deneyim ve uzmanlıklarından yararlanılarak uyum sürecinin daha sağlıklı işlemesi sağlanmalıdır.

Eğitim programları banka bünyesinde hazırlanabileceği gibi uzman kuruluşlardan da destek alınabilir. İhracat kredi sigorta kuruluşları birliği olan Berne Union bu konuda Türk Eximbank için farklı seçenekler sunabilecektir. Ayrıca aynı süreci yaşamış EGAP gibi kuruluşların deneyimlerinden de yararlanılabilir. Banka bünyesinde hazırlanacak eğitim programlarından sorumlu personelin öncelikli eğitimi de önemli olmaktadır. Bu eğitimle konuya hakim olacak uzmanlar bankanın diğer personelinin eğitime tabi tutacaktır.

Yaşanacak değişimler nedeni ile banka bünyesinde oluşabilecek yeni iş ve görev tanımlarının yapılması, yeni pozisyonların tespiti, uygun personelin seçilmesi, yurt içi ve yurt dışı eğitim programlarının hazırlanarak ilgili personelin programlara katılımının sağlanması için gerekli kaynakların yaratılması AB'ye uyum sürecinde personele ilişkin olarak ilk elden yapılması gerekenler olarak ortaya çıkacaktır. Aslında bu süreçte ortaya çıkacak değişimler Banka bünyesinde yapılan işin temel niteliğini değiştirmeyecektir. Kredi ve sigorta bölümlerinde görev alan personelin teknik donanımı, işin temel gereklerini halihazırda karşılamakta olduğundan, hazırlanacak eğitim programlarının daha çok işin değişen yönleri ile ileride yaşanması muhtemel olan rekabet ortamında daha nitelikli ve hızlı hizmet vermeyi sağlamaya yönelik konularda yoğunlaşması anlamlı olacaktır. Ortaya çıkabilecek eğitim gereksinimlerine ilişkin belli başlı bazı başlıkların aşağıdaki gibi olacağı düşünülmektedir:

- AB dış ticaret mevzuatı
- AB'nin ihracat kredi ve sigortasına ilişkin düzenlemeleri
- AB'ye üye ülkelerdeki ihracat destek kuruluşlarının organizasyon yapıları ve ürünleri
- Farklı kısa vadeli sigorta ürünleri (yurt içi kredi sigortası gibi)
- Orta ve uzun vadeli sigorta ürünleri (yatırım sigortası gibi)
- Yabancı dil eğitimi (yabancı dil düzeyinin yükseltilmesi)

KAYNAKÇA

- ALPAN, S. **İKS ve Türkiye Değerlendirmesi**, İGEME Yayınları, s.103
- BOSTANCI, L. **Gümrük Birliği Döneminde Yatırımlarda ve İhracatta Uygulanacak Teşvikler ve Devlet Yardımları Semineri**, İTO Yayınları, No:1996-17, s.24-25
- BOZER, A.(1981). Genel Açıdan İhracat Sigortası. **İhracat Kredi Sigortası Semineri**, 14-15 Nisan. Ankara İktisadi İdari ve Ticari İlimler Akademisi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu. Ankara. s.19
- ÇETİN, M.(2002). Türkiye’de İhracat Kredi Sigortaları Uygulamaları ve Eximbank., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1995). **Özel İhtisas Komisyonları, Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli İhtisas Komisyonu Raporları**. Cilt:1. Ankara
- ERKAN, Asuman ve DİLVİN Acar. (2005). **AB Müktesebatında Uyum Sürecinde Türkiye ve Türk Eximbank**. Ankara
- ERTUĞRUL, A. **Dünya’da ve Türkiye’de İhracat Destek Kuruluşları**. İşletme ve Finans Dergisi. Sayı:96. Mart 1994. s.41
- GÜLMÜŞ, F. (2001). Türk ve Dünya Bankacılık Sisteminde İhracat Kredileri ile İhracat Kredi Sigorta-Garanti Programı Yeri ve Ülke Uygulamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.
- İGEME. (İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi). **İhracat Kredileri ve Sigortası**. Ankara
- DTM. (Dış Ticaret Müsteşarlığı). (1998). **İhracat Stratejisi 1998-2005**. Ankara. Haziran s.51
- KAPLAN, M. (2000). İhracatın Finansmanında Türk Eximbank. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi

- KARLUK, R. (1997) **Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim.** İstanbul. Beta Yayın. s.431
- KAZGAN, G. (1995). **Ekonomide Dışa Açık Büyüme.** İstanbul. Altın Kitaplar Yayınevi. s.408
- KUZU,S. (2000) İhracatta Devlet Yardımları. Türk Eximbank Araştırma Müdürlüğü. Ankara. s.10
- OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). (1999). **Republic of Turkey, Export Credit Financing Systems in OECD Member and Non-Member Countries.** OECD Publications. France, s.8
- The Berne Union.(International Union of Credit and Investment Insures). (2000). **The Berne Union 2000.** United Kingdom
- Türk Eximbank. (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.). (2005). **Faaliyet Raporu.** Ankara s.19-27
- Türk Eximbank. (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.). (2004) **Faaliyet Raporu.** Ankara
- Türk Eximbank. (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.). (1998). **Faaliyet Raporu.** Ankara, 1 s.1-3
- Türk Eximbank. (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.). (1997). **Faaliyet Raporu.** Ankara s.15-17
- Türk Eximbank. (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.). Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.(2000). **Türk Eximbank Programları.** Türk Eximbank Araştırma Müdürlüğü (Banka İçi Çalışma) s.1-2
- Türk Eximbank. (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.). **Dış Ticaretin Finansmanında 10 yıl. 1987-1997.**Ankara

<www.exim.gov.tr>
<www.foreigntrade.gov.tr>
<www.ecgd.gov.uk>
<www.ekn.se>
<www.atradius.com>
<www.creditoycaucion.es>
<www.cesce.com>
<www.egap.cz>
<www.oekb.at>
<www.sace.it>
<www.sid.si>
<www.eximbanka.sk>
<www.ekf.dk>
<www.kuke.com.pl>
<www.mehib.com>
<www.cosec.pt>
<www.finnvera.fi>
<www.berneunion.org.uk>

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
GİRİŞ	10
BİRİNCİ BÖLÜM	11
İHRACATIN FİNANSMANI VE TÜRK EXİMBANK.....	11
1.1 Dünyada Eximbankların Ortaya Çıkışı	12
1.2 Türk Eximbank'ın Kuruluşu ve Amacı.....	13
1.3 Türk Eximbank Öncesi ve Sonrası İhracat.....	15
1.4 Türk Eximbank'ın İhracat Destek Programları.....	15
1.4.1 Krediler	16
1.4.1.1 Kısa vadeli ihracat kredileri ve gelişimi.....	16
1.4.1.2 Ticari bankalar aracılığı ile kullandırılan kısa vadeli krediler	19
1.4.1.3 Doğrudan kullandırılan krediler	20
1.4.1.3.1 Dış ticaret şirketleri kısa vadeli ihracat kredisi	20
1.4.1.3.2 İhracata hazırlık kredileri	20
1.4.1.3.3 KOBİ ihracata hazırlık kredileri.....	21
1.4.1.4 T.C. Merkez Bankası kaynaklı krediler	21
1.4.1.5 Orta vadeli krediler	21
1.4.1.5.1 Yurtdışı mağazalar yatırım kredisi.....	22
1.4.1.5.2 Özellikli ihracat kredisi	22
1.4.1.5.3 Gemi inşa ve ihracına yönelik teminat mektubu programı	22
1.4.1.5.4 Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerine yönelik teminat mektubu programı	23
1.4.1.6 Döviz kazandırıcı hizmetler kapsamındaki krediler	23
1.4.1.6.1 Turizm pazarlama kredisi.....	23
1.4.1.6.2 Uluslararası nakliyat pazarlama kredisi	24
1.4.1.6.3 Döviz kazandırıcı hizmetler kredisi	24
1.4.1.7 İslam Kalkınma Bankası (İKB) kaynaklı krediler	24
1.4.2 Ülke Kredi ve Garanti Programları	25
1.4.3 İhracat Kredi Sigortası	29
1.4.3.1 İhracat kredi sigortasının fonksiyonları	30
1.4.3.2 Kısa vadeli ihracat kredi sigortası	31
1.4.3.3 Orta ve uzun vadeli ihracat kredi sigortası programları.....	32
1.4.3.3.1 Spesifik ihracat kredi sigortası	32
1.4.3.3.2 Spesifik ihracat kredi sigortası sevk sonrası politik risk programı .	33

1.4.3.3.3 Spesifik ihracat kredi sigortası sevk sonrası kapsamlı risk programı	33
1.4.3.4 İhracat kredi sigortası ve reasürans işlemleri	34
1.4.3.4.1 Türk Eximbank reasürans işlemleri ve etkinliği	35
1.4.4 Uluslararası İlişkiler	36
1.4.4.1 Uluslararası yükümlülükler çerçevesinde uygulamaya konulan düzenlemeler	37
1.4.4.1.1 Çevreye ilişkin düzenleme	37
1.4.4.1.2 Uluslararası işlemlerde rüşvetin önlenmesine yönelik düzenleme	37
İKİNCİ BÖLÜM	39
AVRUPA BİRLİĞİ'NDE EXİMBANK UYGULAMALARI	39
2.1 Almanya-EULER HERMES	39
2.1.1 EULER HERMES'in Fonksiyonu	39
2.1.2 EULER HERMES'in Organizasyon Yapısı	40
2.1.3 EULER HERMES'in Garanti ve Sigorta Programları	40
2.1.3.1 EULER HERMES'in kullandırma kriterleri	41
2.2 Fransa-COMPAGNIE FRANÇAISE D'ASSURANCE POUR LE COMMERCE EXTERIEU (COFACE)	42
2.2.1 COFACE'in İşlevi	42
2.2.2 COFACE'da İhracat kredi sigortası	42
2.2.3 COFACE garanti programları	43
2.3 İngiltere- EXPORT CREDITS GUARANTEE DEPARTMENT (ECGD)	44
2.4 İsveç-EXPORTKREDITNAMNDEN-(EKN)	45
2.5 Hollanda-ATRADIUS N.V	45
2.6 İspanya	45
2.6.1 COMPANIA ESPANOLA DE SEGUROS Y REASEGUROS DE CREDITO Y CAUCION (CYC)	45
2.6.2 COMPANIA ESPANOLA DE SEGUROS DE CREDITO A LA EXPORTACION (CESCE)	46
2.7 Çek Cumhuriyeti- EXPORT GUARANTEE AND INSURANCE CORPORATION (EGAP)	46
2.8 Belçika - DUCROIRE-DELCREDERE	46
2.9 Avusturya-OESTERREICHISCHE KONTROLLBANK AKTIENGESELLSCHAFT (OEKB)	47
2.10 İtalya - SERVIZI ASSICURATIVI DEL COMMERCIO ESTERO (SACE)	48
2.11 Slovenya - SLOVENE EXPORT CORPORATION INC. (SEC)	48
2.12 Slovakya -EXPORT-IMPORT BANK OF THE SLOVAK REPUBLIC (SLOVAK EXIM)	48
2.13 Danimarka -EKSPORT KREDIT FONDEN- (EKF)	49
2.14 Finlandiya -FINNVERA	49
2.15 Polonya - EXPORT CREDIT INSURANCE CORPORATION -(KUKE)	49
2.16 Macaristan - HUNGARIAN EXPORT CREDIT INSURANCE LTD.- (MEHIB)	50
2.17 Portekiz - COMPANHIA DE SEGURO DE CREDITOS S.A. (COSEC)	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	51
AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATINA UYUM SÜRECİNDE	51
TÜRK EXİMBANK	51
3.1 Türk Eximbank'ın AB Müktesebatına Uyum Sürecindeki Yeri.....	53
3.2 Türk Mevzuatında Yapılması Gereken Değişiklik ve Yenilikler	58
3.3 Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Uygulanan Teşviklerin Mukayeseli Olarak Değerlendirilmesi	60
3.4 AB'de Devlet Yardımlarına İlişkin Mevzuat ile DTÖ'nün Sübvansiyonlara İlişkin Düzenlemesinin Karşılaştırılması	62
3.4.1 DTÖ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması.....	62
3.4.2 Resmi Destekli İhracat Kredisi ve İhracat Kredi Sigortası/Garantisi Uygulamaları Alanında Uygulanan Sübvansiyonlara İlişkin DTÖ Düzenlemesi	64
3.5 Resmi Destekli Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortasına İlişkin AB Mevzuatı ..	66
3.6 Orta-uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortasına İlişkin AB Mevzuatı.....	71
3.7 AB'ye Uyum Sürecinde Türk Eximbank Bünyesinde Gerçekleştirilmesi Planlanan Çalışmalar.....	73
3.7.1 Mevzuat.....	74
3.7.2 Ülke Kredileri Canlandırılarak Yeni Pazarlara Girişin Özendirilmesi	76
3.7.3 Uluslararası Yükümlülükler	76
3.7.4 Banka Personeli.....	77
SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKÇA.....	83